

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta. Lain mukaan työvoimaviranomaiset hankkisivat aikuiskoulutusta ammatillisilta aikuiskoulutuskeskuksilta, muilta ammatillisilta oppilaitoksilta ja korkeakouluilta sekä muilta koulutuksen järjestäjiltä.

Työvoimaviranomaisten hankkima koulutus olisi työvoimapolitiittisin perustein järjestettävää pääasiassa ammatillista aikuiskoulutusta, jonka tarkoituksena olisi edistää ja ylläpitää työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainoa työmarkkinoilla sekä torjua työttömyyttä ja poistaa työvoimapulaa. Koulutuksen työvoimapolitiittinen vastuu ja rahoitusvastuu kuuluisivat työvoimaviranomaisille. Työvoimaviranomaiset voisivat hankkia asiakkailleen myös yksittäisiä koulutuspaikkoja ja tilata asiakkailleen juuri heitä varten suunniteltuja koulutuskokonaisuuksia.

Koulutusta hankittaisiin koulutuksen järjestäjän ja työvoimaviranomaisen välisellä koulu-

tuksen hankintasopimuksella, jossa sovittaisiin järjestettävästä koulutuksesta, sen hinnasta ja siitä, kenelle koulutusta järjestetään.

Työvoimaviranomaiset voisivat lisäksi hankkia koulutusta yhteistyössä työnantajien kanssa, jolloin työnantajat voisivat osallistua koulutuksen järjestämiskustannuksiin kussakin tapauksessa erikseen sovittavalla osuudella.

Koulutukseen valituille opiskelijoille maksettaisiin koulutusaikaisen toimeentulon turvaamiseksi koulutustukea ja muita opintososiaalisia etuuksia. Opintososiaalisten etuuksien myöntäminen ja maksaminen ehdotetaan siirrettäväksi ammatillisilta kurssikeskuksilta kansaneläkelaitokselle ja työttömyyskassoille.

Tähän esitykseen liittyy samanaikaisesti sen kanssa annettu esitys ammatillisia aikuiskoulutuskeskuksia koskevaksi lainsäädännöksi.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	3. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset	7
1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys	3	4. Esityksen taloudelliset vaikutukset	7
1.1. Tavoitteet	3	5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	8
1.1.1. Yhteiskunnallisen muutoksen vaikutus	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	8
1.1.2. Työllisyyskoulutusjärjestelmän uudistaminen	4	1. Lakiehdotuksen perustelut	8
1.2. Keinot	5	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	19
2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu	6	3. Voimaantulo	19
2.1. Nykyinen tilanne	6	LAKITEKSTI	20
2.1.1. Lainsäädäntö	6	Laki työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta	20
2.1.2. Käytäntö	6		
2.2. Asian valmistelu	6		
2.3. Lausunnot	7		

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys**1.1. Tavoitteet***1.1.1. Yhteiskunnallisen muutoksen vaikutus*

Kansainvälisen työnjaon muuttuminen sekä nopea tekninen ja taloudellinen kehitys ovat voimistaneet yhteiskunnallista muutosprosessia. Elinkeino- ja ammattirakenteen muutosten seurauksena työvoiman määrälliset suhteet eri toimialojen välillä muuttuvat jatkuvasti. Alkutuotannosta toimeentulonsa saavien osuus on pienentynyt jo useiden vuosikymmenien ajan. Viime vuosina myös teollisuuden työvoiman määrä on alkanut pienentyä. Myös perinteisesti vauraat teollisuuspaikkakunnat ovat joutuneet ongelmiin. Palveluelinkeinoista toimeentulonsa saavien määrä on puolestaan kasvanut voimakkaasti. Kasvu on suuntautunut pääasiassa yhteiskunnallisten palvelujen alueelle.

Ammattitaitovaatimusten muutokset kohdistuvat aiempaa voimakkaampina jo ammatissa toimivaan väestöön. Myös hyvän ammatillisen peruskoulutuksen omaavat henkilöt joutuvat yrityksissä ja yleensäkin työelämässä tapahtuvien muutosten seurauksena vaihtamaan ammattia ja hankkimaan jatko- tai täydennyskoulutusta.

Väestön ikärakenne Suomessa on epätasainen. Syntyvyys oli toisen maailmansodan jälkeen poikkeuksellisen voimakasta. Nämä 1940-luvulla syntyneet, jotka tulivat työmarkkinoille 1960-luvulla, ovat nyt parhaassa työiässä ja alkavat siirtyä eläkkeelle 2000-luvun alussa. Syntyvyys aleni yhtäjaksoisesti 1970-luvun alkupuolelle asti. Lähivuosina työmarkkinoille ovat tulossa aiempaa pienemmät ikäluokat.

Työvoiman määrä maassamme on noin 2,5 miljoonaa. Vuodesta 1970 vuoteen 1985 työikäisen väestön määrä kasvoi noin 300 000 henkilöllä. Työvoiman tarjonta kasvoi tätäkin voimakkaammin lähinnä sen seurauksena, että naiset siirtyivät kotitalouden piiristä työvoimaan.

Seuraavan 15 vuoden aikana työikäisen väestön määrä kasvaa enää noin 80 000 henkilöllä. Todennäköisesti muun muassa eläkejärjestelyjen seurauksena työvoiman kasvu jää tätäkin pienemmäksi. Vuoden 2000 jälkeen sekä työikäisen väestön määrä että työvoiman tarjonta vähenevät. Uutta ammattitaitoista työvoimaa ei ole enää saatavissa pelkästään nuorisoikeyluokista. Tarvittava uusi työvoima on enenevässä määrin hankittava työelämässä jo olevia uudelleen kouluttamalla.

Työvoiman keski-ikä noudettaessa työvoiman alueellinen liikkuvuus tulee vähenemään. Vanhemmat ikäluokat eivät ole yhtä valmiita kuin nuoret siirtymään työhön alueelta toiselle. Vanhemmat ikäluokat ovat nuoria enemmän taloudellisesti ja sosiaalisesti sidottuja asuin- ympäristöönsä. Jatko- ja täydennyskoulutuksen avulla voidaan lieventää työvoiman alueellisen liikkuvuuden vähenemisestä aiheutuvia ongelmia.

Ilmeisesti halukkuus ammatilliseen liikkuvuuteen on nuorilla vanhempia ikäluokkia suurempi. Motivaatio uuden ammatin opetteluun vähenee sitä mukaa mitä lyhyempi työmarkkinoilla jäljellä oleva aika on. Motivaation heikkeneminen edellyttää aiempaa voimakkaampaa panostusta opiskeluaikaisen toimeentulon järjestämiseen sekä aikuisille soveltuviin joustaviin opiskelijajärjestelyihin.

Aiemmin yhteiskunnan koulutustarpeet oli mahdollista tyydyttää suunnittelu- ja hallintopäätöksillä ohjattavalla oppilaitosmuotoiseen koulutukseen perustuvalla koulutusjärjestelmällä. Koulutustarpeet oli hallinnon tasolla selkeästi nähtävissä, niitä voitiin ennakoida ja viranomaisilla oli aikaa reagoida uusiin tilanteisiin. Nyt erityisesti työvoimapolitiiselta aikuiskoulutukselta vaaditaan entistä enemmän joustavuutta ja mukautumista ympäröivän työelämän ja kansalaisten todellisiin tarpeisiin. Aikuiskoulutuksen, erityisesti ammatillisen aikuiskoulutuksen, tulee liittyä kiinteästi työyhteisöjen muuhun kehittämiseen ja kansalaisten omaehtoiseen opiskeluhaluuteen. Koulutuksen kysynnän onkin päästävä entistä enem-

män vaikuttamaan tähän koulutustarjonnan muotoutumiseen.

1.1.2. Työllisyyskoulutusjärjestelmän uudistaminen

Työllisyyskoulutusta voidaan antaa ammatillisissa kurssikeskuksissa ja oppilaitoksissa sekä erityisistä syistä korkeakouluissa. Työllisyyskoulutuksesta ja sen rahoituksesta säädetään työllisyyskoulutuksesta annetussa laissa (31/76) ja asetuksessa (206/76). Ammatilliset kurssikeskukset järjestävät nykyisin pääosan työllisyyskoulutuksesta.

Työllisyyskoulutuksen toimeenpanosta vastaavat opetus- ja työvoimaviranomaiset. Voimassa olevien säännösten mukaan valtio maksaa työllisyyskoulutuksesta aiheutuvat käyttökustannukset kokonaan valtion tulo- ja menoarviossa opetusministeriön pääluokkaan osoitetulla määrärahalla kurssikeskusten ja oppilaitosten ylläpitäjälle. Ammattikasvatushallitus vahvistaa työllisyyskoulutuksen koulutus- ja opetussuunnitelmat sekä antaa tarkemmat määräykset opetuksen järjestämisestä. Luvan ammattikurssin aloittamiseen antaa ammattikasvatusviranomainen, paitsi milloin valtioneuvoston päättämien yleisten perusteiden nojalla lupaa ei tarvita. Kurssin aloittaminen edellyttää aina työvoimaviranomaisen puoltaavaa lausuntoa kurssin työvoimapolitiittisesta taroituksenmukaisuudesta ja tarpeellisuudesta.

Työllisyyskoulutus on tärkeä työvoimapolitiikan toteuttamiskeino. Sen avulla pyritään edistämään ja ylläpitämään työllisyyttä ja torjumaan työttömyyttä. Työllisyyskoulutusta järjestettäessä on voimassa olevien säännösten mukaan erityisesti kiinnitettävä huomiota elinkeinoelämän rakennemuutosten ja teknisen kehityksen työvoiman kysynnässä ja tarjonnassa aiheuttamiin muutoksiin.

Tarkasteltaessa työllisyyskoulutukselle asetettua joustavuustavoitteen toteutumista on syytä kiinnittää huomiota koulutuksen nykyiseen päätöksenteko- ja rahoitusjärjestelmään. Työllisyyskoulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset korvataan valtionapuperusteina rahoituksena kokonaisuudessaan valtion tulo- ja menoarviosta. Valtionapuperusteinen rahoitus on johtanut siihen, ettei asiaa hoitavilla organisaatioilla ole ollut välttämätöntä tarvetta muuttaa toimintaansa koulutuskysynnän muutosten mukaisesti. Työelämän nopeasti

kehityksestä sekä rakennemuutoksista on aiheutunut ja tulevaisuudessa aiheutuu monimuotoista ammatillisen aikuiskoulutuksen kysyntää.

Tätä kysyntää ei pystytty joustavasti tyydyttämään nykyisellä rahoitusjärjestelmällä, joka on keskitetty kahdelle keskushallintotason viranomaiselle. Voimassa oleva rahoitustapa edellyttää lisäksi määrärahojen käytön tarkkaa valvontaa, joka jäykistää järjestelmän toimivuutta ja lisää hallintobyrokratiaa.

Nykyisessä rahoitusjärjestelmässä työllisyyskoulutuksen järjestäjällä ei ole suoranaista rahoituksellista tarvetta reagoida nopeasti ja tehokkaasti koulutuksen kysynnän määrässä, rakenteessa ja sisällössä tapahtuviin muutoksiin. Koulutuksen järjestämisessä on saattanut painottua enemmän aikaisempi koulutuksen tarve ja opettajien aseman turvaaminen kuin kulloinkin työvoimapolitiittinen koulutuksen tarve. Vastaavasti työvoimaviranomaiset eivät ole riittävästi osallistuneet työllisyyskoulutuksen suunnitteluun työvoimapolitiittisten koulutustarpeiden osalta. Kurssikeskuksista onkin osittain muodostunut ammattioppilaitosten kaltaisia kiinteää koulutusta antavia laitoksia.

Lisäksi työllisyyskoulutuksen toteuttamisen päätöksentekojärjestelmä on, kuten edellä on esitetty, jaettu kahdelle hallinnonalalle. Ammattikurssitoiminnan rahoituksesta ja koulutuksen sisällöstä päättää keskitetysti ammattikasvatushallitus ja koulutuksen työvoimapolitiittisesta tarpeellisuudesta työvoimaviranomaiset. Nykyisessä järjestelmässä ei ole voitu riittävällä tavalla yhteensovittaa työvoimapolitiittisia koulutustarpeita ja koulutuspolitiittisiä näkökohtia toisiinsa. Keskitetty päätöksentekojärjestelmä on lisäksi jäykistänyt ja hidastanut alueellisten ja paikallisten koulutustarpeiden huomioon ottamista työllisyyskoulutuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Työllisyyskoulutuksesta annettuun lakiin vuonna 1986 (85/86) sekä asetukseen vuonna 1988 (415/88) tehdyillä muutoksilla on keskitettyyn päätöksentekojärjestelmään saatu osittain parannuksia delegoimalla päätöksentekoa työvoimahalinnossa piirihallintotasolle sekä opetushallinnossa siirtämällä eräiltä osin opetussuunnitelmien vahvistamisesta päättäminen ammatillisen kurssikeskuksen johtokunnalle.

Työllisyyskoulutuksen tulee mukautua joustavasti koulutuskysynnän muutoksiin. Säädetäväksi ehdotettavan uuden lain tavoitteena on ensinnäkin se, että koulutus pystyisi nopeasti

ja tehokkaasti vastaamaan työelämän määrällisiin, laadullisiin ja alueellisiin muutoksiin ja tarpeisiin. Lisäksi tavoitteena on yhtenäistää ja yksinkertaistaa työllisyyskoulutuksen toteuttamista koskevaa päätöksentekojärjestelmää saattamalla työvoimapolitiittinen vastuu ja rahoitusvastuu samalle viranomaiselle ja siirtämällä päätäntävaltaa alue- ja paikallistasolle.

1.2. Keinot

Lakiehdotus vastaa valtioneuvoston 5 päivänä maaliskuuta 1987 ja 24 päivänä maaliskuuta 1988 tekemiä periaatepäätöksiä ammatillisen aikuiskoulutuksen rahoitusperiaatteista ja kehittämisestä. Periaatepäätöksillä pyritään tavoitteellisesti selkiyttämään eri osapuolten vastuuta ammatillisen aikuiskoulutuksen rahoittamisessa ja yhtenäistämään rahoituksen perusteita. Työllisyyskoulutuksen osalta ensin mainitussa periaatepäätöksessä on todettu, että tavoitteena on kehittää työllisyyskoulutuksen hallintoa siten, että työvoimahallinto ostaisi työllisyyskoulutuksena järjestettävän ammatillisen perus- ja jatkokoulutuksen ammatillisilta kurssikeskuksilta, oppilaitoksilta ja korkeakouluilta sekä muun koulutuksen edellä mainituilta ja muilta koulutuksen järjestäjiltä valtion tulo- ja menoarviossa työministeriön pääluokkaan osoitettavalla määrärahalta.

Koulutuksen hankintatoiminnan työvoimapolitiittinen vastuu sekä rahoitusvastuu kuuluisi siis työvoimaviranomaisille. Vastuunjaon selkiyttäminen parantaisi työllisyyskoulutuksen asemaa yhtenä aikuiskoulutuksen merkittävänä muotona. Koulutuksen rahoitus- ja työvoimapolitiittisen vastuun selkiyttäminen tekisi samalla mahdolliseksi sen, että työhallinto voisi nykyistä paremmin verrata koulutusta muihin käytettävissä oleviin työvoimapolitiikan keinoihin ja niiden tehokkuuteen.

Työelämän kiihtyvät muutokset asettavat huomattavia vaatimuksia aikuiskoulutukselle yleensä. Erityisesti työllisyyskoulutuksen tulisi kyetä nopeasti ja tehokkaasti antamaan varsinkin työttömiksi jääville ja työttömyysuhan alaisille työntekijöille koulutusta ammatteihin ja tehtäviin, joilla voidaan edistää heidän uudelleen sijoittumistaan työelämään. Koulutus tulee sopeuttaa työvoiman kysynnän ja tarjonnan muutoksista aiheutuneisiin ja odotettavissa oleviin muutoksiin ottaen lisäksi huomioon aikuiskoulutuksen erityispiirteet.

Lakiehdotuksen mukaan koulutusta voitaisiin hankkia aikuiskoulutuskeskuksilta, muilta ammatillisilta oppilaitoksilta, korkeakouluilta sekä myös muilta koulutuksen järjestäjiltä (koulutuspalvelun tuottaja).

Ehdotettu rahoitusjärjestelmän muutos merkitsisi sitä, että valtion rahoitus järjestettäisiin suureksi osaksi kysynnän kautta, mikä lisäisi oppilaitosten joustavuutta ja mukautumiskykyä kysynnän muutoksiin. Koulutuspalveluja voitaisiin hankkia koulutuksen parhaiten järjestämään soveltuvalta koulutuspalvelujen tuottajalta, minkä vuoksi koulutuksessa voitaisiin ottaa nykyistä enemmän huomioon työvoimapolitiittisia tarpeita sekä yksilöllisiä koulutus- tarpeita ja -toiveita.

Koulutusta järjestettäisiin normaalisuuden periaatetta noudattaen. Sen mukaan työllisyyskoulutuksena järjestettävän perus- ja jatkokoulutuksen tulee vastata laadullisesti muuta vastaavaa ammatillista koulutusta ja sitä voidaan hankkia koulutuksen järjestäjiltä, jotka täyttävät nämä edellytykset. Normaalisuuden periaatteen mukaisesti työvoimaviranomaisella olisi mahdollisuus hankkia opiskelijoille koulutusta yksittäisinä koulutuspaikkoina sekä pienissä tai suurissa erissä, mikä myös lisäisi joustavuutta koulutusmahdollisuuksien käytössä. Lisäksi työvoimaviranomaisten tulisi hankkia työvoimapolitiittisten tarpeiden mukaisesti koulutusta, jota ei muulla tavoin yhteiskunnassa järjestetä.

Ehdotetulla rahoitusjärjestelmän muutoksella voitaisiin koulutuksen joustavuuden lisäksi tehostaa koulutuksen taloudellisuutta. Koulutus olisi pyrittävä hankkimaan sellaiselta koulutuksen järjestäjältä, joka pystyy koulutukselle asetettavat vaatimukset huomioon ottaen tarkoituksenmukaisimmin sitä järjestämään. Tämä edellyttää myös koulutuksen työvoimapolitiittisen suunnittelun tehostamista.

Koulutuksen järjestämisvastuun ja rahoitusvastuun erottaminen toisistaan luo paineita myös koulutuspalvelujen tuottajille. Ammatillisia aikuiskoulutuskeskuksia koskevassa lakiehdotuksessa on lähtökohtana se, että ammatilliset kurssikeskukset muutettaisiin tulosvastuullisiksi yksiköiksi, joiden toiminta on taloudellista ja tuloksellista. Tulevien ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten olisi pystyttävä rahoittamaan toimintansa pääosin palveluittensa myynnistä saamallaan tulolla. Tämä periaate velvoittaisi koulutuksen järjestäjää seu-

raamaan koulutuskysynnän muutoksia ja reagoimaan niihin tarvittaessa nopeastikin.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Nykyinen tilanne

2.1.1. Lainsäädäntö

Työllisyyskoulutuksesta annettuun lakiin ja asetukseen sisältyvät sekä työllisyyskoulutusta että ammatillisia kurssikeskuksia koskevat säännökset.

Työllisyyskoulutuksen käsite on määritelty lain 1 §:ssä. Sen mukaan työllisyyskoulutuksella tarkoitetaan työllisyyden edistämiseksi järjestettyjä pääasiassa aikuisille tarkoitettuja ammatillisia uudelleen-, täydennys- ja jatkokoulutuskursseja sekä tuettua opiskelua julkisen tarkastuksen alaisissa oppilaitoksissa. Koulutusta voidaan antaa myös peruskoulutuksena henkilöille, joilla ei ole ammattia tai jotka eivät ole saaneet ammatillista peruskoulutusta.

Laissa ja asetuksessa säädetään koulutuksen valtionrahoituksesta, henkilöiden osoittamisesta koulutukseen sekä koulutukseen osallistuville maksettavasta toimeentulon tuesta. Lain mukaan työllisyyskoulutusta voivat järjestää ammatilliset kurssikeskukset, julkisen tarkastuksen alaiset ammatilliset oppilaitokset sekä erityisesti syystä korkeakoulut. Työllisyyskoulutuksesta suurimman osan järjestävät ammatilliset kurssikeskukset.

Suomen, Ruotsin ja Norjan kesken on tehty sopimus Pohjoiskalotin ammattikurssikeskuksesta vuonna 1971. Vuonna 1983 tuli voimaan viiden pohjoismaan sopimus viranomaisten ja laitosten välisestä yhteistyöstä ammatillisen kuntoutuksen ja työllisyyskoulutuksen alalla.

2.1.2. Käytäntö

Työllisyyskoulutusta suunnitellaan sekä työvoimaviranomaisten että ammattikasvatushallituksen toimesta. Koulutustarpeet määrittelee työhallinto. Koulutuksen resursseista ja toteutuksesta päättää ammattikasvatushallitus. Työllisyyskoulutuksesta 89 % järjestetään ammatillisissa kurssikeskuksissa, 7 % ammatillisissa oppilaitoksissa ja 4 % korkeakouluissa.

Työllisyyskoulutuksessa on samanaikaisesti keskimäärin 15 000—16 000 henkilöä ja koulutuksen suorittaa noin 27 000 opiskelijaa vuodessa. Työttömien ja työttömyysuhan alaisten osuus koulutukseen osallistuvista on vaihdellut viime vuosina 75—78 %:n välillä.

Työllisyyskoulutuksen kustannukset olivat vuonna 1988 noin 1076 miljoonaa markkaa, josta koulutuskustannusten osuus oli vajaa 65 % ja koulutettavien toimeentulotuen osuus noin 35 %.

2.2. Asian valmistelu

Työasioiden hallintokomitea (komiteamietintö 1986:28) on esittänyt mietinnössään työvoimahallinnon ja opetushallinnon vastuunjaon selkiyttämistä kaksi vaihtoehtoista mallia. Ensimmäisen mallin mukaan työllisyyskoulutusmäärärahat siirrettäisiin kokonaan työvoimaministeriön pääluokkaan. Samalla myös ammatilliset kurssikeskukset siirrettäisiin työvoimaministeriön alaisuuteen. Vastuu opetuksen sisällöstä ja opettajien valmiuksien kehittäminen jäisivät ammattikasvatushallitukselle. Toisen mallin mukaan ammatilliset kurssikeskukset olisivat edelleen opetusministeriön hallinnonalalla ammattikasvatushallituksen alaisuudessa. Työvoimahallinto ostaisi työllisyyskoulutuspalvelut kurssikeskuksilta tähän tarkoitukseen varatuilla määrärahoilla. Kurssikeskusten talous ja siten myös niiden toiminnan suuntaaminen ja kehittäminen perustuisivat olennaisesti työvoimahallinnon kanssa syntyvään asiakassuhteeseen. Komitean tekemät tarkistusehdotukset olisivat merkinneet käytännössä, että työvoimaministeriö olisi vastannut työllisyyskoulutuksesta nykyistä selkeämmin.

Valtioneuvosto teki 5 päivänä maaliskuuta 1987 periaatepäätöksen ammatillisen aikuiskoulutuksen rahoittamisen suunnitteluperiaatteista ja 24 päivänä maaliskuuta 1988 periaatepäätöksen ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittämisestä. Ensimmäisen periaatepäätöksen jälkeen huhtikuussa 1987 opetusministeriö asetti toimikunnan, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus ammatillisten kurssikeskusten toimintamuodoista ja toimintaedellytyksistä sekä maksuperusteista, joilla työvoimahallinto voi ostaa työllisyyskoulutuspalveluja ammatillisilta kurssikeskuksilta, oppilaitoksilta ja muilta koulutuksen järjestäjiltä. Lisäksi toimikunnan tuli laatia ehdotus toimenpiteistä, joilla voi-

daan parantaa ammatillisten kurssikeskusten toiminnan taloudellisuutta, joustavuutta ja alueellisten tarpeiden huomioonottamista. Toimikunnan tuli myös arvioida ehdotuksensa kustannusvaikutukset ja laatia tarvittavat säädösehdotukset. Toimikunta sai työnsä päätökseen 31 päivänä lokakuuta 1988.

2.3. Lausunnot

Edellä tarkoitettun Kurssikeskustoimikunnan mietinnöstä (komiteamietintö 1988:34) annettiin yli 60 lausuntoa. Lausunto pyydettiin muun muassa valtiovarainministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, liikenneministeriöltä, kauppa- ja teollisuusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, työvoimaministeriöltä, ammattikasvatushallitukselta, kouluhallitukselta, kansaneläkelaitokselta, lääninhallituksilta, työvoimapiireiltä, eräiltä ammatillisilta kurssikeskuksilta sekä kuntia ja oppilaitosten ylläpitäjiä, työnantajia, työntekijöitä, opettajia, rehtoreita ja talouspäälliköjä edustavilta järjestöiltä ja yhdistyksiltä. Annetuista lausunnoista laadittiin yhteenveto.

Yleisesti ottaen lausunnoissa tuettiin toimikunnan esittämiä ratkaisuja. Yksityiskohtiin sitävastoin tehtiin erilaisia muutosehdotuksia.

Lausuntojen perusteella työministeriössä ryhdyttiin virkatyönä valmistelemaan ehdotusta lainsäädännöksi. Valmistelutyön aikana kuultiin eri viranomaisia ja järjestöjä. Lakiehdotusta on käsitelty työvoimapalvelujen neuvottelukunnassa ja sen koulutusasiain jaostossa. Lisäksi ehdotusta on käsitelty valtion ja kuntien välisissä järjestelyasiakirjaneuvotte- luissa, joissa todettiin, että ehdotuksen vaikutuksista kustannusten jakoon ja taloudellisista vaikutuksista vallitsee yksimielisyys.

3. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Ehdotettavat muutokset nykyiseen työllisyyskoulutukseen vaikuttavat valtion viranomaisten keskinäisiin toimivaltasuhteisiin. Ehdotettavalla lailla sekä aikuiskoulutuskeskuksia koskevilla säädösehdotuksilla erotettaisiin ammatillisen aikuiskoulutuksen järjestämisvastuu ja rahoitusvastuu toisistaan. Koulutuksen rahoitusvastuu siirtyisi opetushallinnolta työvoimaviranomaisille aikuiskoulutuskeskuksille

myönnettävää perusrahoitusta lukuunottamatta.

Lakiehdotuksen mukaan koulutuksen hankintatoiminnasta huolehtiminen kuuluisi pääasiassa työvoimapiirien toimistoille. Työvoimapiirien tehtävänä olisi suunnitella, ohjata ja seurata oman alueensa koulutusta yhdessä työvoimatoimistojen kanssa. Alueellisen koulutus- suunnitelman tekeminen edellyttää työvoiman koulustarpeiden ja työmarkkinoilta tulevan kysynnän seikkaperäistä selvittämistä ja yhteyksien luomista ja ylläpitämistä niin koulutuksen tuottajiin kuin alueen elinkeinoelämään. Tarjousmenettely, hankittavan koulutuksen arviointi sekä varsinaisten hankintasopimusten tekeminen ja toteutuneen koulutuksen seuranta merkitsevät työmäärän lisäystä työvoimapiirien toimistoissa. Tarvittavat henkilöstöresurssitarpeet tullaan hoitamaan kuitenkin resurssien uudelleen kohdentamisella ottaen huomioon ensisijaisesti ammatillisissa kurssikeskuksissa käsiteltäviä opintososiaalisia etuuksia koskevien työtehtävien päättymisen tämän esityksen myötä.

Ammatilliset kurssikeskukset myöntävät nykyisin työllisyyskoulutukseen osallistuvalla koulutustuen ja muut opintososiaaliset etuudet. Näitä tehtäviä ammatillisissa kurssikeskuksissa hoitaa noin 60 henkeä. Tulevien aikuiskoulutuskeskusten luonteeseen tulosvastuullisina koulutuksentuottajina ei etuuksien myöntäminen opiskelijoille luontevasti sovellu. Tästä syystä ehdotetaan, että opiskelijoiden opintososiaalisten etuuksien myöntämisestä ja maksamisesta huolehtisivat kansaneläkelaitos ja työttömyyskassat. Henkilöstön lisäystarpeita kansaneläkelaitoksen ja työttömyyskassojen osalta ei esiintyne, sillä ne huolehtivat jo nyt työttömyysturvaetuuksien myöntämisestä ja koulutustuki määräytyisi pääosin samoin perustein.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Lakiehdotuksen tavoitteena on kehittää työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta yhtenä aikuiskoulutuksen muotona ensinnäkin siten, että koulutushankinnat rahoitetaan työhallinnon kautta. Rahoitusvastuun siirtyminen työhallinnolle korostaa koulutushankintojen työvoimapolitiittista tarkoituksenmukaisuutta. Rahoitusvastuu kuuluisi työhallinnolle kokonaisuudes-

saan myös opiskelijoiden opintososiaalisten etujen osalta. Työhallinnon kokonaisrahoitusvastuu on edellytys koulutusmuodon kokonaisvaltaiselle kehittämiselle. Suuntaamalla opintososiaalisia etuuksia tarpeita vastaaviksi voidaan vaikuttaa työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen kohdentumiseen ja koulutushalukkuuteen.

Koulutuksen hankintämäärärahan osalta rahoitusjärjestelmän muutos ei olennaisesti vaikuta valtion tulo- ja menoarviossa tarkoitukseen varattavan määrärahan suuruuteen. Lähi-vuosina koulutushankintojen määrän mitoittamiseen vaikuttaa työllisyyden kehityksen ohella omaehtoisen koulutuksen kehittäminen, johon heijastuu osaltaan tammikuussa 1990 solmittu talous- ja tulopoliittinen kokonaisratkaisu. Tässä vaiheessa mainittuja vaikutuksia ei voida vielä yksityiskohtaisesti arvioida. Tulo- ja menoarvion rakenteeseen lakiehdotus vaikuttaa siten, että pääosa opetusministeriön hallinnonalan pääluokkaan momentille 29.69.27 (työllisyyskoulutus) varatuista määrärahoista siirtyisi työministeriön hallinnonalan pääluokkaan. Aikuiskoulutuskeskusten tarvitsemat perusresurssit rahoitettaisiin kuitenkin edelleen opetusministeriön pääluokkaan jäävällä määrärahalla. Työvoimaviranomaisten ostaessa koulutusta aikuiskoulutuskeskuksilta otettaisiin koulutuksen hintaa määriteltäessä vähennyksenä huomioon ammatillisista aikuiskoulutuskeskuksista annettavassa laissa tarkoitettuja valtionavustuksia vastaava osuus koulutuksen hankintakustannuksista. Vastaavasti otettaisiin vähennyksenä huomioon ammatillisten kurssikeskusten muuttumisesta ammatilliseksi aikuiskoulutuskeskuksiksi annettavassa laissa tarkoitettuja valtion korvauksia ja valtionavustuksia vastaa-

va osuus. Samoin hankittaessa koulutusta muilta koulutuspalveluiden tuottajilta otettaisiin huomioon muu erikseen myönnetty valtionosuus tai -avustus.

Kuntien talouteen ei uudistuksella ole vaikutusta, eikä myöskään olennaista vaikutusta kuntien ja valtion väliseen kustannusten jakoon. Työvoimaviranomaisten ostama koulutus rahoitettaisiin kokonaan valtion varoista lukuunottamatta niitä tilanteita, joissa lakiehdotuksen 13 §:n mukaan osan kokonaiskustannuksista voisi maksaa työnantaja. Tätä koulutuksen yhteishankintaa voitaisiin käyttää valtion tulo- ja menoarvioon osoitetun määrärahan rajoissa.

Opintososiaalisiin etuuksiin varattava määräraha koostuisi koulutus- ja erityistuesta sekä ylläpitokorvauksista. Koulutustuen määräytymisperusteet noudattavat pääsääntöisesti työttömyysturvalain säännöksiä ja ovat näin sidottuja työttömyysturvan suuruuteen. Opintososiaalisten etuuksien maksatuksen siirtyminen kansaneläkelaitokselle ei lisää valtion menoja. Sen sijaan työttömyyskassojen hallintokulujen kasvun arvioidaan lisäävän valtion menoja noin yhdellä miljoonalla markalla.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annetaan opetusministeriön esittelystä esitys ammatillisia aikuiskoulutuskeskuksia koskevaksi lainsäädännöksi. Sillä säädettäisiin ammatillisten kurssikeskusten muuttamisesta ammatilliseksi aikuiskoulutuskeskuksiksi, niiden rahoituksesta, tehtävistä ja hallinnosta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku

Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus ja soveltamisala. Lain tarkoituksena olisi aikuisväestölle koulutusta hankkimalla edistää ja ylläpitää työvoiman

kysynnän ja tarjonnan tasapainoa sekä torjua työttömyyttä ja työvoimapulaa. Lakiehdotuksessa määritellään koulutus työvoimapolitiittisin perustein hankittavaksi koulutukseksi. Vaikka yhteiskunnassa järjestettävällä ammatillisella aikuiskoulutuksella on vastaava työllisyyttä ylläpitävä tavoite kuin ehdotuksen mukaisella koulutuksella, on työvoimaviranomaisten hankkimassa koulutuksessa nimenomaisesti

keskeisenä ja koulutuksen rahoituksen välittömänä perusteena työvoimapolitiittisten näkökohtien huomioon ottaminen. Tämän vuoksi lakiehdotuksen eräänä lähtökohtana on, että työvoimaviranomaiset voisivat hankkia koulutuksen kulloinkin sen järjestämiseen soveltuvimmalta koulutuspalvelujen tuottajalta.

Lakia sovellettaisiin työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen, joka on pääasiallisesti ammatillista koulutusta, mutta myös yleissivistävää koulutusta. Ammatillisella koulutuksella tarkoitetaan, kuten voimassa olevassa laissa, ammatillista perus-, täydennys- ja jatkokoulutusta. Tarkoituksena on, että työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus olisi vähintään yhtä monipuolista kuin muu yhteiskunnassa järjestettävä ammatillinen aikuiskoulutus. Tarvittaessa voitaisiin myös hankkia ammattiin tai tehtävään valmentavaa yleissivistävää koulutusta esimerkiksi kansanopistoista. Yleissivistävää koulutusta voitaisiin lukio-opintoja lukuunottamatta hankkia silloin, kun sen puuttuminen estää työllistymistä tai osallistumista ammatilliseen koulutukseen.

Yleissivistävä koulutus olisi näin ollen pääsääntöisesti ammatillista koulutusta edeltävää ja siihen liittyvää valmentavaa koulutusta. Yleissivistävän koulutuksen muodoista tulisivat kysymykseen esimerkiksi peruskoulun oppimäärän loppuunsaattaminen ja erilaiset yksittäiset kurssit, joilla hankitut valmiudet olisivat tarpeen ammatissa toimimiselle.

2 §. Opiskelijan koulutusaikainen toimeentulo. Työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen valitun opiskelijan koulutusaikainen toimeentulo turvattaisiin, kuten nykyisessä työllisyyskoulutusjärjestelmässäkin, maksamalla opiskelijalle koulutustukea sekä muita opintososiaalisia etuuksia. Lakiehdotuksen 5 luvussa säädetäisiin pääosiltaan nykytilannetta vastaavasti koulutustuesta ja sen saamisedellytyksistä.

3 §. Toimeenpanoelimet. Koulutuksen hankintatoiminnan työvoimapolitiittinen vastuu sekä rahoitusvastuu kuuluisi työvoimaviranomaisille. Pykälän 1 momentin mukaan lain toimeenpanosta huolehtisi ylimpänä viranomaisena työministeriö. Työministeriölle kuuluisi ylimpänä viranomaisena johtaa, valvoa ja kehittää koulutuksen hankintatoimintaa sekä myös opintososiaalisten etuuksien järjestelmää. Ministeriön alaisena hankintatoiminnasta huolehtiminen kuuluisi pääasiassa työvoimapiirien toimistoille ja työvoimatoimistoille. Myös

työministeriö voisi tarvittaessa suorittaa koulutushankintoja.

Yhteistyöelimenä tämän lain toimeenpanoon liittyvissä asioissa toimii työvoimapolvelujen neuvottelukunta, josta on säädetty erikseen.

4 §. Opintososiaalisten etuuksien myöntäminen ja maksaminen. Opintososiaalisten etuuksien myöntäminen ja maksaminen ehdotetaan siirrettäväksi ammatillisilta kurssikeskuksilta kansaneläkelaitokselle ja työttömyyskassoille. Siirtämisen perusteita selvitetään tarkemmin jäljempänä opintososiaalisten etuuksien hakemista koskevassa 21 §:ssä.

Kansaneläkelaitos ja työttömyyskassat toimivat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon-alalla, joten näiden laitosten valvonta ja ohjaus kuuluisi myös opintososiaalisten etuuksien osalta sosiaali- ja terveysministeriölle. Työttömyyskassalaissa säädetään muunmuassa työttömyyskassojen valvonnasta, joka kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö antaisi kyseessä oleville laitoksille tarvittavat etuuksien myöntämis- ja maksamenettelyä koskevat määräykset kuten lakiehdotuksen 33 §:ssä ehdotetaan.

Työvoimatoimisto päättäisi nykyistä tilannetta vastaavalla tavalla koulutuksen alkamista edeltävien etuuksien myöntämisestä.

5 §. Koulutuspalvelujen tuottajat. Ammatilliset kurssikeskukset järjestävät nykyisin valtaosan, noin 89 prosenttia, työllisyyskoulutuksesta. Ammatillisten oppilaitosten ja korkeakoulujen osuus työllisyyskoulutuksesta on näin ollen noin 11 prosenttia.

Koulutuspalvelujen tuottajina voisivat toimia ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset, joista ehdotetaan säädettäväksi aikuiskoulutuskeskuksia koskevassa lainsäädännössä, muut ammatilliset oppilaitokset ja korkeakoulut. Nämä nykyisin työllisyyskoulutusta järjestävät oppilaitokset muodostavat koko maan koulutustarpeisiin kattavan oppilaitosverkon. Koulutuksen joustavuuden ja tehokkuuden lisäämiseksi on kuitenkin perusteltua, että koulutusta voitaisiin hankkia myös muilta lakiehdotuksessa asetetut koulutuksen tavoitteet ja edellytykset täyttäviltä koulutuksen järjestäjiltä.

Muina koulutuspalvelujen tuottajina voisivat toimia esimerkiksi kansanopistot, iltalukiot, yksityiset koulutuksen järjestäjät tai työnantajat.

2 luku

Koulutuksen hankintaperusteet

6 §. *Koulutustarpeen selvittäminen.* Lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentti on tarkoitettu yleiseksi säännökseksi niistä perusteista, jotka työvoimaviranomaisten on otettava huomioon koulutushankintojen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Eri elinkeinoelämän alueilla ja työelämässä tapahtuvat ja voimistuvat muutokset asettavat huomattavia vaatimuksia muun muassa ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittämiseksi. Muuttuvissa tilanteissa olisi kyettävä nopeasti ja tehokkaasti antamaan erityisesti työttömiksi jääville ja työttömyysuhan alaisille työntekijöille koulutusta ammatteihin ja tehtäviin, joilla voidaan edistää heidän uudelleen sijoittumistaan työelämään. Säännöksen tarkoituksena on korostaa sitä, että koulutus tulee sopeuttaa työvoiman kysynnän ja tarjonnan muutoksista aiheutuneisiin ja odotettavissa oleviin muutoksiin. Lisäksi pykälässä korostetaan ammatillisen aikuiskoulutuksen erityispiirteitä verrattuna nuorisooasteen koulutukseen. Ammatilliseen aikuiskoulutukseen tulevien henkilöiden koulutus- ja työkokemustaustat ovat hyvin erilaisia. Tämän vuoksi opetuksen sisällöissä, järjestyksessä sekä opetusmenetelmissä tulee etsiä nuorisooasteen koulutuksesta poikkeavia yksilöllisempiä malleja, jotta koulutus vastaisi entistä paremmin aikuisväestön tarpeita.

Koulutuksen työvoimapolitiittisten tavoitteiden toteuttamiseksi tulee valtakunnallisessa ja aluehallinnon suunnittelussa olla ennuste-, tutkimus- ja seurantatietoa työvoiman tarjonnan ja kysynnän määrällisestä ja laadullisesta kehityksestä ja kohtaamisesta, ammatillisen koulutuksen kehityksestä sekä arvioivaa seurantatietoa toteutetun koulutuksen vaikutuksista. Näihin perustuvat eri hallinnon tasojen tekemät arviot koulutuksen tulevasta tarpeesta. Työministeriö määritteli toiminnan valtakunnalliset kehittämislinjat koulutuksen suuntaamiseksi eri aloille ja kohdentamiseksi eri ryhmiin sekä arvioisi määrällisen tarpeen ja alueellisen jakautumisen. Tässä tarkoituksessa työministeriön tulisi antaa pykälän 3 momentin mukaan hankintatoimintaa varten ohjeita. Lisäksi ministeriö seuraisi asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Työvoimapiirin toimiston tehtävänä olisi suunnitella, ohjata ja seurata vastaavalla taval-

la oman alueensa koulutusta yhdessä työvoimatoimistojen kanssa. Työvoimatoimiston tehtävä olisi erityisesti toiminta-alueen työnantajien ja työnhakijoiden koulutustarpeiden arvioiminen ja toimiston alueella toteutetun koulutuksen tuloksellisuuden seuraaminen.

Koulutustarpeiden selvittäminen ja koulutustavoitteiden määrittely liittyvät myös opetuksen suunnitteluun, minkä vuoksi yhteistyö työvoima- ja opetusviranomaisten kesken on välttämätöntä.

Työvoimapiirin toimisto laatisi vuosittain koulutustarpeisiin perustuvan aikuiskoulutus-suunnitelman.

7 §. *Koulutuksen yleiset hankintaperusteet.* Hankittavan koulutuksen peruslähtökohtana olisivat työvoiman koulutustarpeet sekä työvoiman saatavuus työvoimapula-aloilla.

Koulutusta tulisi hankkia ensisijaisesti työttömille ja työttömyysuhan alaisille sekä työmarkkinoille uudelleen palaaville henkilöille siten, että heille annetaan työelämässä vallitsevien olosuhteiden ja vaatimusten mukainen ammattitaito, jolloin heidän mahdollisuutensa pysyvään työllistymiseen paranevat. Ammatillisen koulutuksen lisäksi näille ryhmille olisi mahdollista hankkia myös yleissivistävää koulutusta silloin, kun sen puuttuminen on joko välittömän työllistymisen esteenä tai ammatilliseen koulutukseen osallistumisen esteenä.

Työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta tulisi hankkia todettuihin tai ennakoituihin työvoimatarpeisiin perustuen niin, että sen avulla poistetaan työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmia edistämällä työvoiman liikkuvuutta. Työvoiman keski-ikäen noustessa erityisesti ammatillisen liikkuvuuden merkitys tulee korostumaan. Hankittavalla koulutuksella tulisi myös edistää työvoiman saatavuutta niillä ammattialoilla, joissa vallitsee työvoimapulaa sekä poistaa ammattitaitoisen työvoiman puutteesta johtuvia tuotantokapeikkoja. Kohtaanto-ongelmien ratkaisemisessa tarvitaan myös jo työssä olevien henkilöiden kouluttamista.

Koulutusta voitaisiin hankkia myös siten, että koulutetaan yritysten henkilöstöä silloin, kun koulutuksen avulla voidaan poistaa kehitystä hidastavia ammattitaitokapeikkoja. Yrittäjäkoulutuksessa olisi päänäkökohtana yritystoimintaa aloittavien ja toimivien yrittäjien ammattitaidon kohentaminen yrityksen perustamiseen, yrityksen hoitoon sekä yrityksen kehittämiseen liittyvissä osa-alueissa niin, että

voidaan edistää pysyvien työpaikkojen aikaansaamista.

3 luku

Opiskelijat

8 §. Opiskelijavalinnan yleiset edellytykset. Pykälässä määriteltäisiin yleisesti, millä edellytyksillä opiskelijoita voidaan valita työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen.

Pykälän 1 momentin mukaan koulutukseen valittavien tulisi olla koulutukseen ja koulutettavaan ammattiin tai tehtävään soveltuvia. Lisäksi opiskelijoita koulutukseen valittaessa tulisi opiskelijan täyttää mahdolliset erikseen säädetyt yleiset koulutuksen pääsyedellytykset. Näin ollen esimerkiksi tutkintoon tai koulutusammattiin johtavan koulutuksen yleiset pääsyedellytykset olisi otettava opiskelijavalinnassa huomioon. Yleisillä pääsyedellytyksillä tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi ammatilliseen peruskoulutukseen valittavalla opiskelijalla tulisi olla ne perusvalmiudet ja tiedot, kuten peruskoulun oppimäärä tai vastaavat tiedot suoritettuna, joita koulutukseen pääseminen edellyttää. Koulutuksen soveltuvuuden arviointi kuuluisi koulutuksen hankkijataholle, työvoimaviranomaisille. Soveltuvuuteen sisältyy osana myös henkilön halukkuus koulutukseen.

Pykälässä ei ole määritelty yksityiskohtaisesti koulutuksen kohderyhmiä kuten voimassa olevassa laissa. Nykyisessä laissa on työllisyyskoulutuksen kohderyhmiksi määritelty työttömät ja työttömyysuhan alaiset henkilöt, henkilöt, joiden ammattitaidon ylläpitämiseksi tai lisäämiseksi täydennys- tai jatkokoulutus on tarpeen ja henkilöt, jotka tarvitsevat koulutusta siirtyäkseen ammatteihin, joilla ammattitaisesta työvoimasta on huomattavaa puutetta. Vaikkakin nykyisen lain kohderyhmämäärittely on melko laaja, on eri kohderyhmien ja eri koulutuslajien sitominen toisiinsa aiheuttanut sen, että työvoimapolitiittisesti merkityksellistä koulutusta ei ole aina pystytty toteuttamaan. Muun muassa työssä olevat henkilöt, joilla on pidemmällä aikavälillä näköpiirissä työn loppuminen joko yksilöllisistä tai työnantajasta johtuvista syistä, eivät ole päässeet riittävän ajoissa työllisyyskoulutukseen. Myöskään työmarkkinoille uudelleen palaavien kohdalla ei ole nykyisen lain puitteissa ollut mahdollisuutta riittävän ajoissa vaikuttaa työllistymisen

edistämiseen koulutuksellisin toimenpitein. Säännös mahdollistaisi nykyistä lakia laajemmin erilaisten henkilöiden koulutustarpeiden huomioonottamisen. Opiskelijavalintaa koskevien pykälien yhteydessä ei ole tarpeen määritellä valinnan työvoimapolitiittisia edellytyksiä, koska niistä ehdotetaan erikseen säädettäväksi lakiehdotuksen 6 ja 7 §:ssä.

Pykälän 2 momenttiin sisältyisi, kuten nykyisinkin, säännös koulutukseen valittavien ikärajasta. Pykälän mukaan koulutukseen valittavien tulisi yleensä olla ennen koulutuksen alkamista 20 vuotta täyttäneitä. Asetuksella säädettäisiin, millä edellytyksillä tästä ikärajasta voidaan poiketa. Tarkoituksena on edelleen korostaa työvoimapolitiittisen koulutuksen aikuiskoulutusluonnetta, kuitenkin ottaen huomioon sellaisten nuorten koulutustarpeet, joita ei voida tyydyttää yleisen koulutusjärjestelmän piirissä.

9 §. Opiskelijavalinnasta päättäminen. Pykälän 1 momentin mukaan opiskelijoiden valitsemisesta koulutukseen päättäisi työvoimaviranomainen. Valinta suoritettaisiin 8 §:ssä ehdotettavilla edellytyksillä. Opiskelijavalintoihin vaikuttaa luonnollisesti myös se, mitä lakiehdotuksen 14 §:ssä tarkoitettua hankintasopimuksessa sovitaan kussakin tapauksessa koulutukseen valittaville opiskelijoille asetettavista valintaedellytyksistä. Lakiehdotuksen 13 §:ssä tarkoitettua koulutuksen yhteishankinnassa hankintasopimuksen osallisena ja koulutuksen rahoittajana olisi työvoimaviranomaisen lisäksi työnantaja, joten jo sopimuksen aikaansaaminen edellyttää, että työnantajan näkökohdat tulisi ottaa huomioon opiskelijavalinnassa.

10 §. Opiskelijan velvollisuudet. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi opiskelijan velvollisuudesta osallistua koulutukseen sekä siitä, milloin koulutus on katsottava keskeytyneeksi.

Työllisyyskoulutuksesta annetussa laissa tai -asetuksessa ei ole pykälää vastaavaa säännöstä. Sen sijaan tällaisia määräyksiä on ammatillisten kurssikeskusten ohje- tai järjestyssäännöissä. Koska nyt on tarkoitus erottaa koulutuksen järjestäminen kurssikeskusten osalta omaksi lainsäädännöksi ja koulutuksen hankintatoiminta vastaavasti omaksi lainsäädännöksi, on myös työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen hankintaa koskevassa laissa tarpeen säätää opiskelijan osallistumisesta koulutukseen. Työvoimaviranomaisten hankkiman ja rahoittaman koulutuksen tuloksellisuuden kanalta on olennaista se, että opiskelijat osallistu-

vat säännöllisesti heille järjestettävään koulutukseen.

Pykälä on erityisesti tarpeen myös siitä syystä, että opiskelijalla on oikeus saada koulutustalalta lakiehdotuksen mukaiset opintososiaaliset etuudet. Tällöin on edellytettävä, että opiskelija myös osallistuu koulutukseen säännöllisesti. Jos opiskelija ei osallistuisi koulutukseen, tulisi tästä seurata koulutuksen keskeyttäminen ja opintososiaalisten etuuksien maksamisen lakkaaminen.

Koska koulutusta voitaisiin hankkia miltä tahansa, esimerkiksi yksityiseltä julkisen valvonnan ulkopuolella olevalta koulutuksen järjestäjältä, jolla ei ole mahdollisesti erikseen määräyksiä koulutukseen osallistumisesta, on edelleen myös tämän vuoksi tarpeen säätää laissa opiskelijan osallistumisesta koulutukseen.

Pykälän 2 momentissa olisi perussäännös siitä, milloin koulutus olisi katsottava keskeytyneeksi. Jos opiskelija olisi poissa koulutustai opetussuunnitelman mukaisesta koulutuksesta tai muutoin laiminlöisi opiskeluaan niin olennaisesti, ettei hän ilmeisesti kykenisi hyväksyttävästi suoriutumaan opinnoistaan, olisi koulutus katsottava keskeytyneeksi. Ratkaisevaa olisi viime kädessä se, voiko opiskelija suoriutua koulutukseen kuuluvista opinnoistaan eikä sinänsä se, mistä syystä poissaolo on johtunut. Sitä, milloin koulutus on kussakin tapauksessa katsottava keskeytyneeksi, ei voida yleisellä säännöllä määritellä. Tämä johtuu siitä, että hankittavan koulutuksen laatu ja kesto sekä muut vastaavat tekijät on kussakin tilanteessa otettava arvioinnissa huomioon. Koulutuksen hankintasopimuksessa tulisi määritellä ne peruseriaatteet, joiden mukaan kussakin tapauksessa arvioitaisiin koulutuksen keskeytymistä. Jos julkisen valvonnan alaisia oppilaitoksia koskeissa säännöksissä tai niiden järjestyssäännöissä on opiskelijan velvollisuuksia koskevia määräyksiä, tulisi niitä myös opiskeluun osallistumisen osalta soveltaa tämän lakiehdotuksen mukaisina opiskelijoina koulutukseen osallistuviin. Kuten edellä on todettu, pykälä on kuitenkin välttämätön myös opintososiaalisten etuuksien maksamisen lakkauttamiseksi. Pykälä liittyy siten lakiehdotuksen 25 §:ään, jossa säädettäisiin etuuksien maksamisen lakkauttamisesta koulutuksen keskeytymistilanteissa.

Päätöksen koulutuksen keskeyttämisestä tekisi pykälän 3 momentin mukaan koulutus-

palvelujen tuottaja. Tällainen menettely olisi perusteltua siitä syystä, että koulutuksen järjestäjällä on käytettävissään tiedot opiskelijoiden osallistumisesta koulutukseen sekä asiantuntemus sen arvioinnissa, kykeneekö opiskelija pykälän 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa selviytymään koulutuksesta.

Ennen keskeyttämiss päätöksen tekemistä olisi opiskelijalle varattava tilaisuus selvityksen antamiseen asiassa.

Koulutuspalvelujen tuottajan olisi aina ilmoitettava keskeyttämisestä asianomaiselle työvoimaviranomaiselle. Tiedon saaminen keskeytyksistä on koulutuksen hankkijaosapuolelle jo sinänsä hankintatoiminnan tuloksellisuuden ja hankintasopimuksen kannalta välttämätöntä. Keskeyttämistiedon saaminen on välttämätöntä myös opintososiaalisten etuuksien maksamisen lakkauttamiseksi. Työvoimatoimiston tehtäviin kuuluisi lakiehdotuksen 25 §:n mukaan ilmoittaa keskeytyksestä etuuksien maksajalle. Keskeytysmenettelystä voitaisiin sopia tarkemmin hankintasopimuksessa. On selvää, että koulutuspalvelujen tuottajan tulee ilmoittaa keskeytyksestä kirjallisesti myös opiskelijalle.

Koulutusta voitaisiin hankkia myös yksityiseltä, julkisen valvonnan ulkopuolella olevalta koulutuksen järjestäjältä, esimerkiksi yritykseltä. Tällaisessa tilanteessa ei olisi tarkoituksenmukaista, että koulutuksen keskeyttämiss päätöksen tekisi koulutuksen järjestäjä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että näissä tapauksissa päätöksen tekisi työvoimaviranomainen. Niissäkin tapauksissa, joissa päätöksen keskeyttämisestä tekisi koulutuspalvelujen tuottaja, olisi perusteltua lähteä siitä, että koulutuspalvelujen tuottajan tulisi ennen päätöksentekoa neuvotella keskeyttämisestä opiskelijan koulutukseen valitun työvoimaviranomaisen kanssa. Neuvottelua koskeva ehto tulisi ottaa koulutuksen hankintasopimukseen.

Koulutuksen keskeyttäminen pykälän 4 momentin mukaisesti olisi toimenpide, johon ei erikseen saisi hakea muutosta. Muutoksenhaun vireillä ollessa koulutus olisi keskeytyneenä ja näin ollen poissaolo jatkuisi, joten muutoksenhaku ei soveltuisi tarkoituksenmukaisella tavalla kysymyksessä olevan toimenpiteen luonteeseen. Pykälä ei ole tarkoitettu rajoittamaan opiskelijaa käyttämästä muutoksenhakekeinoja niissä tapauksissa, joissa esimerkiksi oppilaitos ryhtyy opiskelijaa vastaan erikseen säädettyllä tai määrättyllä tavalla kurinpitomenette-

lyyn, jossa annettuun esimerkiksi erottamista koskevaan päätökseen opiskelija mahdollisesti voi hakea muutosta.

4 luku

Koulutushankinnat

11 §. Rahoitus. Uuteen rahoitusjärjestelmään siirryttäessä työvoimaviranomaiset hankisivat koulutuspalvelujen tuottajilta aikuis-koulutusta valtion tulo- ja menoarviossa työministeriön pääluokassa tätä tarkoitusta varten osoitetulla määrärahalla. Työvoimaviranomaiset ostaisivat hankintamäärärahalla koulutusta koulutuspalvelujen tuottajilta. Hankittava koulutus rahoitettaisiin pykälän 2 momentin mukaan kokonaisuudessaan hankintamäärärahalla kuitenkin siten, että esimerkiksi muu valtion rahoitus otettaisiin koulutuksen hintaa määriteltäessä vähennyksenä huomioon. Lakiehdotuksen 12 ja 13 §:ssä säädettäisiin siitä, missä tapauksissa hankintamäärärahalla rahoitettaisiin vain määrätty osa koulutuksesta. Koulutuksen rahoittamisen pääsäännöstä seuraisi myös se voimassa olevan lain mukainen periaate, että koulutus olisi aina siihen osallistuvalle opiskelijalle maksutonta.

12 §. Suhde muuhun valtion rahoitukseen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, miten ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen saamat muualta tulevat valtionavustukset ja valtion korvaukset otettaisiin huomioon työvoimaviranomaisten hankkiessa aikuiskoulutuskeskukselta koulutusta. Ammatilliselle aikuiskoulutuskeskukselle myönnettävästä valtionavustuksesta toimitilojen hankkimiseen, erityisavustuksesta kone- ja laitehankintoihin ja toiminta-avustuksesta käyttökustannuksiin ehdotetaan säädettäväksi ammatillisista aikuiskoulutuskeskuksista annettavassa laissa. Lisäksi siirtymävaiheen aikaisista valtionavustuksista ja valtion korvauksista ehdotetaan säädettäväksi ammatillisten kurssikeskusten muuttumisesta ammatillisiksi aikuiskoulutuskeskuksiksi annettavassa laissa. Siirryttäessä uuteen rahoitusjärjestelmään, jossa aikuiskoulutuskeskus edellä mainittua perusrahoitusta lukuunottamatta rahoittaisi toimintaansa koulutuksesta saamiltaan tuloilla, on tarpeen epäselvyyksien välttämiseksi säätää valtion rahoituksen yhteensovittamisesta. Työvoimaviranomaisen hankkiessa aikuiskoulutuskeskukselta koulutusta, otettaisiin

siin edellä sanottuja valtionavustuksia ja valtion korvauksia vastaava osuus vähennyksenä huomioon koulutuksen hankintahintaa määriteltäessä. Säännöksen tarkoituksena on estää se, että valtion kahden eri rahoitusjärjestelmän, valtionavustusjärjestelmän ja koulutuksen hankintamäärärahajärjestelmän, kautta rahoitettaisiin koulutukseen liittyviä kustannuksia kahteen kertaan.

Jos koulutusta hankittaisiin muulta koulutuspalvelujen tuottajalta kuin aikuiskoulutuskeskukselta, otettaisiin 2 momentin mukaan myös tällöin erikseen myönnetty valtionosuus tai avustus huomioon pykälän 1 momentissa säädetyllä tavalla.

13 §. Koulutuksen yhteishankinta. Pykälän tarkoituksena on tehdä mahdolliseksi koulutuksen hankkiminen yhdessä työnantajan kanssa siten, että työnantaja osallistuisi koulutuksen rahoitukseen määrättyllä osuudella. Sekä työvoimaviranomaisten että työnantajien näkökulmasta olisi tarkoituksenmukaista järjestää mahdollisuus määrätyissä tilanteissa koulutuksen yhteisrahoittamiseen lakiehdotuksen 11 §:n 2 momentin rahoitussäännöstä poiketen mm. siitä syystä, että yhdistämällä voimavaroja voidaan lisätä koulutusmahdollisuuksia. Kysymys olisi siten lisäkeinosta, jota käytettäisiin määrätyn työnantajan tarpeisiin kouluttamalla sen palveluksessa olevia tai palvelukseen tulevia työntekijöitä, jos koulutus samalla olisi lakiehdotuksen hankintaperusteiden mukaisesti työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaista. Yrityksen lisäksi yhteishankinta voitaisiin suorittaa muun yhteisön, esimerkiksi kunnan tai kuntainliiton kanssa. Määrätyn työnantajan tarpeisiin tarkoitettuna koulutuksena voitaisiin pitää esimerkiksi yrityksen rakennemuutostilanteesta aiheutuvaa koulutustarvetta tai tilannetta, jossa koulutetaan yritykselle henkilöstöä ammattitaitokapeikkojen poistamiseksi.

Koulutuksen yhteishankinnassa korostuisivat yrityksen koulutustarpeen ohella työvoimapolitiittiset perusteet koulutuksen hankkimiseen sanotulla tavalla. Tarkoituksena ei ole muuttaa sitä peruseriaa, jonka mukaan vastuu henkilöstökoulutuksen järjestämisestä kuuluu työnantajalle. Kysymys olisi näin ollen lisäkeinosta, jota voitaisiin käyttää pykälän mukaan valtion tulo- ja menoarvioon otetun määrärahan rajoissa.

Työvoimaviranomaisen ja asianomaisen työnantajan rahoitusosuuksista sovittaisiin lakiehdotuksen 14 §:ssä tarkoitettua hankinta-

sopimuksessa. Lisäksi hankintasopimuksessa tulisi määritellä, minkälaisin ehdoin työvoimaviranomainen ja työnantaja sitoutuvat yhteishankintaan.

Koulutuksen yhteishankinta voitaisiin suorittaa myös työsopimuslaissa (320/70) tarkoitettua irtisanomisen, lomauttamisen tai osa-aikaistamisen välttämiseksi. Tilanteessa, jossa yrityksen työntekijöitä taloudellisista tai tuotannollisista syistä uhkaa irtisanominen, lomauttaminen tai osa-aikaistaminen, ja tämä uhka olisi mahdollista koulutuksella välttää, työvoimapolitiittiset perusteet koulutuksen rahoittamiseen korostuvat, mikä tulisi ottaa yrityksen maksuosuutta alentavana tekijänä huomioon. Jos tällaisessa tilanteessa käytettäisiin yhteishankintaa, voitaisiin yrityksen maksuosuus tapauksesta riippuen sopia alhaisemmaksi kuin muutoin, koska tällöin myös työvoimapolitiittiset perusteet koulutuksen rahoittamiseen kasvavat. Vastaavat perusteet voivat koskea myös pienyrityksen koulutustarpeisiin suoritettavaa koulutuksen yhteishankintaa. Yhteishankintamenettelyn tulisi olla joustava lisäkeino siten, että kussakin tapauksessa voitaisiin määritellä olosuhteet ja tilanne huomioon ottaen koulutuksen mukaisella tavalla yhteishankinnan osapuolten maksuosuudet.

14 §. Koulutuksen hankintasopimus. Koulutuksen järjestämisestä tehtäisiin sopimus koulutuspalvelujen tuottajan ja työvoimaviranomaisen välillä. Koulutuksen yhteishankinnassa sopimuksen tekemiseen osallistuisi asianomainen työnantaja 13 §:ssä ehdotettavalla tavalla. Sopimuksessa sovittaisiin kaikista koulutuksen toteuttamiseen liittyvistä kysymyksistä, vähintäänkin koulutuksen tavoitteista, sisällöstä, kestosta, ajoituksesta, opiskelijoista ja koulutuksen hinnasta. Näin ollen koulutuksen toteuttamistasolla viime kädessä määräytyisi se, mitä koulutusta järjestetään, miltä koulutuspalvelujen tuottajalta koulutusta hankitaan ja kenelle koulutusta järjestetään. Työvoimaviranomaisilla olisi koulutuksen ostajapuolena vastuu koulutuksen työvoimapolitiittisesta tuloksellisuudesta ja tehokkuudesta. Tämä edellyttää työvoimaviranomaisilta kussakin tilanteessa muun muassa eri koulutusvaihtoehtojen selvittämistä ja vaihtoehtojen laadun, edullisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden vertailua ja arviointia. Sopimuksia tehtäessä olisi otettava huomioon myös lakiehdotuksen 6 §:n mukaisesti annetut ohjeet sekä alueelliset suunnitelmat koulutuksen suuntaamisesta ja määräs-

tä. Koulutusta tulisi toteuttaa siten, että se vastaa kulloinkin asetettuja työvoimapolitiittisia koulutustarpeita ja -tavoitteita.

Työvoimaviranomaiset voisivat hankkia koulutusta ja koulutuspaikkoja mistä tahansa aikuisille soveltuvasta ammatillisesta koulutuksesta sekä yleissivistävästä koulutuksesta. Koulutusta voitaisiin hankkia opiskelijoille yksittäisinä koulutuspaikkoina sekä pienissä että suurissa erissä, mikä lisäisi joustavuutta koulutusmahdollisuuksien käytössä.

Koulutus voitaisiin sopimuksessa ajoittaa toteutettavaksi sopimuksentekovuonna tai useampana sitä seuraavana vuonna. Järjestettävän koulutuksen kestosta voi johtua, että sopimus tulisi tehdä useamman, esimerkiksi kolmen vuoden ajalle. Valtion tulo- ja menoarvion perusteella määräytyisi se, kuinka pitkälle ajalle sopimuksia voitaisiin tehdä. Edellä sanottu ei ole myöskään esteenä sille, että työvoimaviranomainen voisi tehdä ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen kanssa useammalle vuodelle ulottuvan koulutuksen hankintaa koskevan puitesopimuksen valtion tulo- ja menoarvion rajoissa.

Sopimuksen tekijänä työvoimaviranomaisten puolelta olisi lähinnä työvoimapiirin toimisto. Sopimuksen tekemistä edeltävästä hankinta- ja tarjousmenettelystä säädettäisiin asetuksella. Työministeriö vahvistaisi käytännön yhtenäistämiseksi koulutuksen yleisiä hankintaehtoja.

5 luku

Opintososiaaliset etuudet

15 §. Oikeus koulutustukeen. Pykälässä ehdotetaan määriteltäväksi koulutustuen saamisen perusedellytykset. Koulutustuen saamisedellytykset vastaisivat pääosin voimassa olevan työllisyyskoulutuslain koulutustuen saamisedellytyksiä.

Työllisyyskoulutuksesta annetussa laissa käytetään käsitettä koulutustuki useassa eri merkityksessä. Käsitteiden selventämiseksi ehdotetaan, että valtion varoista maksettavasta työttömyysturvalain (602/84) peruspäivärahaa vastaavasta tuesta käytettäisiin nimitystä perustuki ja ansioon suhteutettua päivärahaa vastaavasta koulutustuesta nimitystä ansiotuki. Ansiotuki muodostuisi perusosasta ja ansiosasta. Koulutustuki olisi yleisnimitys perustuelle ja ansiotuelle. Voimassa olevan työllis-

syyskoulutuslain mukaan ansioon suhteutetun koulutustuen ansio-osa on koulutustukeen sisältyvää lisätukea. Koska koulutustuki edelleen määräytyisi työttömyysturvalain säännösten nojalla, käsitteiden terminologinen muuttaminen ehdotetulla tavalla erottelisi nykyistä selkeämmin peruspäivärahan suuruisen koulutustuen ansioon suhteutetusta koulutustuesta.

Pykälän 2 momentin mukaan perustukeen olisi oikeus lakiehdotuksen mukaisessa koulutuksessa olevalla opiskelijalla. Muita erityisiä edellytyksiä perustuen saamiselle ei olisi. Pykälä vastaisi näin ollen työllisyyskoulutuksesta annetun lain 13 §:n 2 momenttia (47/87).

Työllisyyskoulutuksesta annetun lain 13 a §:n 2 momentin (85/86) mukaan lisätukea ei voida maksaa opiskelijalle, joka on vastaanottanut työttömyysaikanaan osa-aikatyötä. Tällöin ansioturvaan oikeutetun opiskelijan toimeentuloturvan taso laskee koulutuksen ajalta. Kuitenkin osa-aikatyöntekijän on työttömyyspäivärahan menettämisen uhalla vastaanotettava tarjottua koulutusta. Osa-aikatyötä tekevien opiskelijoiden saattamiseksi samaan asemaan muiden opiskelijoiden kanssa ehdotetaan, että ansiotuen ansio-osaan olisi oikeus myös työttömyysturvalain 19 §:ssä tarkoitettua osa-aikatyötä tekevällä opiskelijalla.

Työsopimuslain 39 a §:n (723/88) mukaan työnantaja voi yksipuolisesti muuttaa työsuhteen osa-aikaiseksi irtisanomisajan päättymisestä lukien niillä edellytyksillä, joilla työsopimus voidaan irtisanoa. Yksipuolisesti osa-aikaistetun työntekijän oikeuden koulutustukeen tulisi vastata työttömänä osa-aikatyötä ottaneen työntekijän ja lyhennettyä työpäivää lomautuksen johdosta tekevän työntekijän oikeutta koulutustukeen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että opiskelijalla, jonka työaika on lyhennetty työsopimuslain 39 a §:n mukaisesti, olisi oikeus ansio-osaan.

Edelleen työllisyyskoulutuksesta annetun lain 13 a §:n 2 momentin mukaan lisätukea voidaan myöntää henkilölle, jolle on annettu ilmoitus irtisanomisesta tai lomautusilmoitus. Lisätuen saamisedellytys täytyy näin ollen vastata siinä vaiheessa, kun työnantaja on antanut työntekijälle irtisanomis- tai lomautusilmoituksen. Koska esimerkiksi työsopimuslain 30 ja 37 a §:n (723/88) mukaan työntekijöiden koulutusmahdollisuudet selvitetään ennen irtisanomista tai lomautusta, olisi tarkoituksenmukaisempaa asettaa myös ansio-osan saamisedellytykset tätä periaatetta vastaavasti siten, että

tuen edellytys täytyisi henkilön ollessa työttömyysuhan alainen. Ratkaisevaa olisi pykälän 3 momentin 4 kohdan mukaan se, onko henkilö työttömyysuhan alainen eikä sinänsä se, että henkilö on jo saanut irtisanomis- tai lomautusilmoituksen.

Muilta osin ansiotuen ansio-osan saamisedellytykset vastaisivat nykyisiä lisätuen saamisedellytyksiä.

16 §. Täysimääräinen koulutustuki. Pykälä vastaa työllisyyskoulutuksesta annetun lain 13 ja 13 a §:n säännöksiä koulutustuen täydestä määrästä.

17 §. Muut etuudet. Opiskelijan koulutusaikaisia opintososiaalisia etuuksia olisivat koulutustuen lisäksi määrätyin edellytyksin maksettava erityistuki sekä matka- ja muihin ylläpitokustannuksiin maksettavat korvaukset (ylläpitokorvaus).

Työllisyyskoulutuksesta annetun lain 13 §:n 3 momentin mukaan lapsiperheiden toimeentulon tukemiseksi myönnettävän erityistuen saamisedellytykset on määritelty työvoimaministeriön (nykyisin työministeriö) päätöksellä (234/85). Ministeriön päätöstä vastaavalla tavalla ehdotetaan, että erityistuen myöntämisen edellytyksistä säädettäisiin suoraan laissa.

Pykälän 2 momentin mukaan opiskelijalle maksettaisiin lisäksi koulutusaikaisiin matka- ja muihin ylläpitokustannuksiin ylläpitokorvausta asetuksessa säädettävällä tavalla. Myös nykyisin opiskelijalle maksetaan matka- ja muihin koulutusaikaisiin kustannuksiin korvauksia työllisyyskoulutuksesta annetun asetuksen säännösten nojalla. Opiskelijalle maksetaan taloudellisenä etuna ensiksikin korvausta päivittäisistä koulutus- ja asuinpaikkakunnan välisistä matkoista. Jos opiskelijalle on järjestetty oppilaitoksessa majoitus, maksetaan hänelle korvausta matkasta asuinpaikkakunnalle kerran kuukaudessa. Lisäksi oppilasmajoitus ja ruokailu ovat opiskelijoille maksuttomia. Jollei ruokailua voida järjestää, opiskelijalle maksetaan ruokailukustannusten korvausta.

Tarkoituksena on asetuksella säätää opiskelijan ylläpitokorvauksesta siten, että opiskelijaksi saisi säännönmukaisesti matka- ja ruokailukustannuksiin ylläpitokorvauksen koulutustuen maksamisen yhteydessä. Lakiehdotuksen mukaan koulutusta voitaisiin ostaa miltä tahansa koulutuksen järjestämiseen soveltuvalta koulutuspalvelujen tuottajalta. Tällöin on nykyistä useammin mahdollista, ettei koulutuspalvelujen tuottaja voi järjestää opiskelijoille ruokai-

lumahdollisuutta. Tästä seuraa se, että ylläpitokorvaus tulisi suorittaa opiskelijalle. Koska kysymys on aikuisopiskelijasta, jolla muutoinkin tulisi olla mahdollisuus itse päättää ruokailustaan, olisi tarkoituksenmukaista yleensäkin lähteä siitä, että korvaus suoritettaisiin suoraan opiskelijalle koulutustuen maksamisen yhteydessä. Lakiehdotuksen mukaisessa koulutuksessa olevat opiskelijat olisivat tällaisella menettelyllä keskenään tasavertaisessa asemassa riippumatta siitä, miten ruokailuolosuhteet on koulutuksessa järjestetty.

Matka- ja ruokailukustannukset maksaisi työttömyyskassa tai kansaneläkelaitoksen paikallistoimisto lakiehdotuksen 21 §:n mukaisesti koulutustuen yhteydessä. Kaikista etuuksista päätettäisiin yhdessä etuuksien myöntämispäätöksessä, joten opiskelija olisi etukäteen tietoinen siitä, minkä suuruista opintososiaalista etuutta hän saa. Opiskelijan kannalta koulutustuki ja muut etuudet olisivat hänen toimeentulonsa turvaamiseksi maksettava kokonaisuus ilman, että tästä kokonaisuudesta olisi tietty osa erikseen käytettävä matkoihin ja ruokailuun. Etuuksien myöntäminen ja maksaminen yhtenä kokonaisuutena olisi myös hallinnollisesti tarkoituksenmukaista etuuksien myöntämisen siirtyessä jäljempänä lakiehdotuksen 21 §:ssä ehdotettavalla tavalla ammatillisilta kurssikeskuksilta kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoille ja työttömyyskassoille.

Majoitus koulutuspalvelujen tuottajan järjestämänä olisi edelleen opiskelijalle maksutonta.

18 §. Vähennetty koulutustuki. Opiskelijan päätoimesta saaman palkan huomioonottamista koskeva säännös vastaa työllisyyskoulutuksesta annetun lain 13 b §:n 1 momentin säännöstä. Lisäksi ehdotetaan, että myös päätoimesta saatu muu työtulo otettaisiin huomioon siten kuin työttömyysturvalain 21 §:n 2 ja 3 momentissa on sivutyötulosta säädetty.

Työllisyyskoulutuksesta annetun lain mukainen koulutustuki on yleensä työttömyyspäivärahaa edullisempi vaihtoehto. Koulutustuki myönnetään täysimääräisenä, jos opiskelija muusta kuin päätoimesta saamat veronalaiset kuukausitulot ovat enintään kuukautta kohti lasketun peruspäivärahan ja suurimman lapsikorotuksen suuruiset. Jos tulot ylittävät tämän tuloajan, vähennetään koulutustuesta veronalaiset tulot kokonaisuudessaan. Näin opiskelija esimerkiksi sosiaalietuuden indeksikorotuksen tai vähäisen palkankorotuksen vuoksi saat-

taa menettää aiemmin täysimääräisen koulutustuen kokonaan. Muutenkin opiskelija joutuu huonompaan asemaan kuin työttömyyspäivärahaa saadessaan. Opiskelija, joka ei ole työttömyysturvalain 16 §:n mukaan ansioturvaan oikeutettu, ei voi saada tukea lainkaan ja ansioturvaan oikeutettujen osalta noudatetaan tiukempaa tuloharkintaa kuin työttömyyspäivärahaa myönnettäessä. Koska työttömän on työttömyyspäivärahan menettämisen uhalla otettava vastaan tarjottua koulutusta, ei koulutusajalta maksettava toimeentuloturva saisi olla työttömyysajan toimeentuloturvaa heikompi.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan, että koulutustuen suuruuden määräytymistä koskevia säännöksiä muutettaisiin pykälän 2 momentin mukaisesti siten, että koulutustuesta vähennettäisiin opiskelijan saama lakisääteinen etuus, sivutyön palkka tai muu työtulo taikka osa-aikatyön palkka vain siltä osin kuin ne ylittävät kuukautta kohti lasketun peruspäivärahan ja suurimman lapsikorotuksen määrän.

Koska työttömillä on erittäin harvoin edellä mainitun tuloajan ylittäviä muita omia tuloja kuin työtuloja tai sosiaalietuuksia, ehdotetaan, että koulutustukea määrättäessä otettaisiin huomioon vain työttömän saamat lakisääteiset etuudet ja työtulot.

Pykälä olisi itsenäinen eivätkä työttömyysturvalain säännökset, jotka toisaalta koskevat täysimääräistä koulutustukea, koske vähennettyn koulutustuen määräämistä.

Vähennettyä koulutustukea laskettaessa suoritettaisiin vähennys pykälän 3 momentin mukaan ensisijaisesti ansiotuen perusosasta.

19 §. Koulutustuen saamisen rajoitukset. Työllisyyskoulutuksesta annetun lain 13 b §:n 2 momentin mukaan koulutus- ja erityistukea ei voida myöntää, jos koulutukseen osallistuva henkilö on oikeutettu sairausvakuutuslain (364/63) mukaiseen päivärahaan. Käytännössä voi olla epäselvää, onko henkilö oikeutettu sairauspäivärahaan. Tämän vuoksi pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että koulutustukeen ei olisi oikeutta opiskelijalla, joka saa mainitun lain mukaista päivärahaa. Äitiys-, isyys- ja vanhempainraha eivät kuitenkaan vaikuttaisi koulutus- ja erityistuen myöntämiseen.

20 §. Tuki ulkomailta opiskeleville. Ulkomailta opiskelevan opintososiaaliset etuudet määräytyisivät samoin perustein kuin nykyisin.

21 §. *Etuuden hakeminen.* Ammatilliset kurssikeskukset myöntävät nykyisin työllisyyskoulutukseen osallistuvalla koulutustuen riippumatta siitä, järjestääkö kurssikeskus itse koulutuksen vai onko koulutuksen järjestäjänä ammatillinen oppilaitos tai korkeakoulu. Ammatilliset kurssikeskukset on, kuten yleisperusteluissa on todettu, tarkoitus muuttaa aikuis-koulutuskeskuksiksi erikseen annettavalla lailla. Uudistuksen peruseriaatteena on, että aikuiskoulutuskeskus olisi tulostavasti yksikkö, jonka ylläpito rahoitettaisiin pääasiassa koulutuksesta ja siihen liittyvästä toiminnasta saatavilla tuloilla. Tarkoituksena on myös, että koulutuksen järjestämisvastuu erotettaisiin koulutuksen rahoitusvastuusta. Aikuiskoulutuskeskuksen ei näin ollen tulisi olla hallinnollisesti koulutuksen hankkijatahon, esimerkiksi työhallinnon alainen. Jos aikuiskoulutuskeskus uudessa järjestelmässä toimisi edelleenkin etuuksien myöntäjänä, olisi tästä seurauksena se edellä todettujen peruseriaatteiden vastainen tilanne, että aikuiskoulutuskeskus olisi lakiehdotuksen 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla osittain työministeriön johdon ja valvonnan alainen.

Koska aikuiskoulutuskeskus ylläpitäisi toimintaansa koulutuksen järjestämisestä saamallaan tuloilla, ei ole tarkoituksenmukaista myöskään tästä syystä, että aikuiskoulutuskeskusten tehtäviin kuuluisi etuuksien myöntäminen opiskelijoille. Sen sijaan olisi perusteltua lähteä siitä, että aikuiskoulutuskeskukset kuten muutkin koulutuspalvelujen tuottajat voisivat keskittyä varsinaiseen tehtäväänsä, koulutuksen järjestämiseen. Koulutusta voitaisiin hankkia myös yksityiseltä koulutuksen järjestäjältä. Kansalaisten toimeentuloetuuksien myöntämisen siirtämistä yksityisille koulutuksen järjestäjille ei voida myöskään pitää tarkoituksenmukaisena muun muassa etuuksien hakijan oikeusturvan kannalta tarkastellen.

Edellä todetuista syistä ehdotetaan, että opiskelijoiden opintososiaalisten etuuksien myöntämisestä huolehtisivat kansaneläkelaitos ja työttömyyskassat. Koulutustuki määräytyisi suurelta osin työttömyysturvalain säännösten perusteella, joten kansaneläkelaitoksen yksiköt ja työttömyyskassat työttömyysturvaetuuksien myöntäjinä ja maksajina soveltuisivat tarkoituksenmukaisella tavalla myös opintososiaalisten etuuksien myöntäjiksi.

Pykälän 1 momentin mukaan perustukea ja siihen liittyviä muita etuuksia haettaisiin

asianomaisesta kansaneläkelaitoksen paikallistoimistosta ja ansiotukea sekä siihen liittyviä muita etuuksia asianomaiselta työttömyyskassalta. Järjestelmä vastaisi näin ollen työttömyysturvalain mukaista etuuksien myöntämistä järjestelmää. Työttömyyskassan osalta muutos nykyiseen järjestelmään olisi se, että työttömyyskassa muuttuisi lisätuen suuruutta koskevasta lausunnon antajasta ansiotuen myöntäjäksi. Esimerkiksi työttömänä olevalle työttömyyskassan jäsenelle, joka valitaan koulutukseen, järjestelmä olisi varsin joustava. Hän asioisi koulutustuen osalta edelleen saman työttömyyskassan kanssa, jolle taas olisi vaivastonta muuttaa ansiopäiväraha lakiehdotuksen mukaiseksi koulutustueksi.

Koulutusta hankittaisiin lakiehdotuksen 7 §:n mukaan muun muassa työttömyysuhan alaisille henkilöille. Näin ollen jo koulutukseen opiskelijoita valittaessa selvitetään, minkälaisessa tilanteessa ja millä työvoimapolitiisella perusteella henkilön koulutustarve määritellään. Ansiotuen eräänä saamisedellytyksenä olisi lakiehdotuksen 15 §:n 3 momentin 4 kohdan mukaan se, että henkilö on työttömyysuhan alainen. Tämän vuoksi pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että hakemukseen olisi liitettävä työvoimaviranomaisen ilmoitus tämän edellytyksen täyttymisestä.

22 §. *Päätös.* Pykälässä olisi epäselvyyksien välttämiseksi säännös siitä, että etuuden myöntämisestä, epäämisestä tai takaisinperinnästä olisi aina tehtävä hakijalle annettava kirjallinen päätös.

23 §. *Muutoksenhaku.* Opintososiaalisia etuuksia koskeva muutoksenhaku olisi edelleen samanlainen kuin työttömyysturvalaissa.

24 §. *Etuuden maksaminen.* Etuudet ehdotetaan maksettavaksi samalla tavoin kuin työttömyyspäiväraha.

Pykälän 2 momentin mukaan tarkoitus olisi, että ulkomailla opiskelevien ylläpitokorvaus voitaisiin maksaa enintään seitsemältä päivältä viikossa kuten nykyisinkin.

25 §. *Etuuden maksamisen lakkauttaminen.* Etuudet maksettaisiin koulutuksen keston ajalta, jollei opiskelija keskeytä koulutusta tai koulutusta keskeytetä lakiehdotuksen 10 §:n perusteella. Koulutustuen maksaminen koulutusajalta vastaisi nykyistä työllisyyskoulutuksesta annetun lain 13 §:n säännöstä. Nykytilanetta selventäisi se, että laissa täsmällisesti määriteltäisiin, mistä ajankohdasta koulutuk-

sen keskeytyminen aiheuttaa etuuksien lakkaamisen.

Pykälän 2 momentissa olisi selventävä säännös siitä, miten etuudet maksettaisiin koulutuksen jaksoutuessa erillisiin kokonaisuuksiin. Näiden jaksojen väliseltä ajalta ei koulutustukea maksettaisi.

6 luku

Erinäisiä säännöksiä

26 §. Koulutustuen periminen eräissä tapauksissa. Pykälän mukaan eräistä takautuvasti myönnettävistä päivärahoista ja eläkkeistä voitaisiin periä samalta ajalta maksettu koulutustuki. Koulutustuen perimiseen sovellettaisiin lisäksi työttömyysturvalain 45 §:n 2, 3 ja 5 momenttia. Jos henkilö olisi perusteettomasti saanut perustukea samalta ajalta, jolta hänelle myönnetään takautuvasti ansiotukea, perusteettomasti maksettu perustuki voitaisiin tältä ajalta periä takautuvasti suoritettavasta ansiotuesta. Työttömyysturvalain 45 §:n 5 momentin mukaisesti sopimus, jolla sanottu etuus aiotaan siirtää toiselle tai pantata, olisi mitätön. Viittaus työttömyysturvalain 45 §:n 2 momenttiin koskee eläkkeiden perimismenettelyä.

Pykälä, jota ei ole voimassa olevassa laissa, on välttämätön takautuvasti myönnettävien etuuksien yhteensovittamiseksi koulutustuen kanssa.

27 §. Opiskelijavalintojen maksuttomuus. Pykälässä säädettäisiin opiskelijavalintatilaisuuksien ja soveltuvuuskokeiden maksuttomuudesta koulutukseen hakijoille.

Pykälän 2 momentin mukaan ennen koulutuksen alkamista myönnettävistä muista etuuksista säädettäisiin asetuksella. Tarkoituksena on asetuksella säätää nykytilannetta vastaavalla tavalla ennen koulutuksen alkamista koulutukseen hakijalle myönnettävistä matka- ja eräiden muiden kustannusten korvaamisesta.

28 §. Etuuden ulosmittaus ja takaisinperintä. Pykälässä ehdotettava perustuen, erityistuen ja ylläpitokorvauksen ulosmittauskielto vastaisi työllisyyskoulutuksesta annetun lain 16 §:n (606/84) ulosmittauskieltoa. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin etuuden takaisinperinnästä.

29 §. Etuuden veronalaisuus. Pykälässä ehdotetaan, että ylläpitokorvaukset ja lakiehdotuksen 27 §:n mukaiset etuudet eivät olisi ve-

ronalaista tuloa. Ylläpitokorvauksia vastaavat nykyiset opiskelijan taloudelliset edut eivät myöskään ole työllisyyskoulutuksesta annetun lain 16 §:n mukaan veronalaista tuloa.

30 §. Opintososiaalisten etuuksien rahoitus. Pykälän tarkoituksena on, että opintososiaalisten etuuksien rahoitus olisi mahdollisimman yksinkertainen ja joustavasti hallinnoitava. Tästä syystä perustuki lapsikorotukseen, ansiotuen perusosa, erityistuki sekä ylläpitokorvaukset ehdotetaan maksettavaksi valtion varoista tulo- ja menoarviossa työministeriön pääluokassa tarkoitukseen osoitetulla määrärahalla. Työministeriön hallinnonalan pääluokasta maksettavaksi siirtyisi näin ollen oppilaiden majoitus- ja ruokailukustannuksiin varattu määräraha, joka nyt on opetusministeriön pääluokassa momentilla 29.69.27 (työllisyyskoulutus).

Ansiotuen ansio-osan rahoituksesta säädetään työttömyyskassalaissa (603/84).

Valtion rahoituksen suorittamisesta ja maksamisenmenettelystä säädettäisiin asetuksella.

Opintososiaalisten etuuksien maksatuksen edellyttämästä toiminnasta kansaneläkelaitokselle aiheutuvat hallintokulut luettaisiin sen hallintokuluiksi. Työttömyyskassoille aiheutuviin hallintokuluihin kohdistuvana valtionosuutena maksettaisiin 0,35 prosenttia kassan viimeksi kuluneen kalenterivuoden aikana maksamista opintososiaalisista etuuksista.

31 §. Tiedonsaantioikeus. Lakiehdotuksen 3 §:ssä edellytetään, että työministeriö ylimpänä viranomaisena valvoisi ja kehittäisi myös opintososiaalisia etuuksia koskevia asioita. Pykälässä ehdotetaan, että työvoimaviranomaisella olisi oikeus saada näiden tehtävien hoitamiseksi tarvittavat tiedot kansaneläkelaitokselta, työttömyyskassoilta ja koulutuspalvelujen tuottajilta. Vastaavasti sosiaali- ja terveysministeriöllä olisi tiedonsaantioikeus valvontatoimintansa hoitamista varten.

32 §. Työttömyysturvalain soveltaminen. Koulutustukeen sovellettaisiin työttömyysturvalain 28 §:n 6 momentin päivärahan hakemista koskevaa säännöstä, 29 §:n 1 momentin tiedonsaantioikeussäännöstä, 32 §:n koulutustuen maksamista sosiaalilautakunnalle koskevaa säännöstä, 36 §:n vaitiolovelvollisuutta koskevaa säännöstä, 36 a §:n ulosottomiehen tiedonsaantioikeutta koskevaa säännöstä, 42 §:n 2—5 momenttien vakuutus-oikeutta koskevaa säännöstä, 43 §:n lainvoimaisen päätöksen poistamista koskevaa säännöstä, 43 a §:n

mukaista virheen korjaamissäännöstä, 43 b §:n mukaista korjaamismenettelysäännöstä ja 46 §:n avioliitonomaisia olosuhteita ja erillään asumista koskevaa säännöstä.

33 §. *Opintososiaalisia etuuksia koskevat määräykset ja ohjeet.* Pykälän 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriö antaisi yleiset määräykset opintososiaalisten etuuksien myöntämis- ja maksamismenettelystä kansaneläkelaitokselle ja työttömyyskassoille. Pykälässä valtuutettaisiin kansaneläkelaitos antamaan paikallistoimistoilleen tarkemmat ohjeet etuuksien maksamismenettelystä ja etuuksia koskevien asioiden käsittelemisestä.

34 §. *Asetuksenantovaltuus.* Pykälään sisältyisi tavanomainen asetuksenantovaltuus.

7 luku

Voimaantulo

35 §. *Voimaantulo.* Pykälä sisältäisi voimaantulosäännöksen.

Pykälän 2—4 momenteissa säädettäisiin opintososiaalisten etuuksien muuttamisesta lain voimaan tullessa uuden lain mukaisiksi.

Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä sen täytäntöönpanemiseksi tarpeellisiin toimiin. Näin esimerkiksi opintososiaalisten etuuksien muuttamista koskeviin toimenpiteisiin siirtymävaiheen järjestämiseksi voitaisiin ryhtyä jo ennen lain voimaantuloa.

Tarkoituksena on, että työllisyyskoulutuksesta annettu laki kumottaisiin tämän lain kanssa samanaikaisesti voimaan tulevalla ammatillisten kurssikeskusten muuttamisesta ammatilliseksi aikuiskoulutuskeskuksiksi annettavalla lailla.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetun lain nojalla annettava asetus sisältäisi lakia täydentävät säännökset koulutuksen hankinta- ja tarjousmenettelystä, opiskelijavalinnoista ja valintojen edellytyksistä, koulutustuen lisäksi myönnettävistä muista opintososiaalisista etuuksista sekä opintososiaalisten etuuksien rahoituksen maksamismenettelystä.

Työministeriö antaisi ohjeita koulutus-hankintojen suuntaamiseksi ja kehittämiseksi työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Työministeriö antaisi tarvittaessa määräyksiä opiskelijoiden valintamenettelystä. Edelleen työministeriö vahvistaisi koulutus-hankintojen yleiset hankintaehdot. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö antaisi yleiset määräykset opintososiaalisten etuuksien myöntämis- ja maksamismenettelystä.

Kansaneläkelaitos antaisi alaisilleen paikallistoimistoille tarkempia ohjeita opintososiaalisten etuuksien maksamismenettelystä.

3. Voimaantulo

Esityksessä ehdotettu laki ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 1991 alusta. Tarkoitus on, että samanaikaisesti tulisi voimaan ammatillisia aikuiskoulutuskeskuksia koskeva lainsäädäntö, jota koskeva esitys on myös eduskunnan käsiteltävänä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

L a k i

työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Tämän lain tarkoituksena on aikuisväestölle koulutusta hankkimalla edistää ja ylläpitää työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainoa työmarkkinoilla sekä torjua työttömyyttä ja poistaa työvoimapuolaa.

Aikuiskoulutus, jota tämän lain mukaisesti työvoimapolitiittisin perustein hankitaan (työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus), on pääasiallisesti ammatillista koulutusta. Yleissivistävää koulutusta voidaan hankkia ammattiin tai tehtävään valmentavana koulutuksena vain silloin, kun sen puuttuminen estää työllistymistä tai osallistumista ammatilliseen koulutukseen.

Yleissivistävänä koulutuksena ei kuitenkaan voida hankkia lukio-opintoja.

2 §

Opiskelijan koulutusaikainen toimeentulo

Työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen valitulla opiskelijalla on koulutusaikaisen toimeentulon turvaamiseksi oikeus koulutustukeen ja muihin opintososiaalisiin etuuksiin tämän lain mukaisesti.

3 §

Toimeenpanoelimet

Tämän lain toimeenpanoa johtaa, valvoo ja kehittää ylimpänä viranomaisena työministeriö.

Tässä laissa tarkoitettu koulutuksen hankintatoiminnasta huolehtivat työvoimaviranomaiset.

4 §

Opintososiaalisten etuuksien myöntäminen ja maksaminen

Opiskelijoiden koulutusaikaisten opintososiaalisten etuuksien myöntämisestä ja maksamisesta huolehtivat kansaneläkelaitos ja työttömyyskassalaissa (603/84) tarkoitettu työttömyyskassa tämän lain mukaisesti.

Työvoimatoimisto päättää etuuksista, jotka kohdistuvat aikaan ennen koulutuksen alkamista.

5 §

Koulutuspalvelujen tuottajat

Koulutusta voidaan hankkia ammatillisilta aikuiskoulutuskeskuksilta ja muilta ammatillisilta oppilaitoksilta sekä korkeakouluilta (koulutuspalvelujen tuottaja). Lisäksi koulutusta voidaan hankkia muilta työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen järjestämiseen soveltuvilta koulutuspalvelujen tuottajilta.

2 luku

Koulutuksen hankintaperusteet

6 §

Koulutustarpeen selvittäminen

Koulutushankintoja suunniteltaessa ja koulutusta hankittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota elinkeinoelämän rakennemuutoksen ja työelämän kehityksen työvoiman kysynnässä ja tarjonnassa aiheuttamiin muutoksiin sekä koulutettavien henkilöiden yksilöllisiin koulutustarpeisiin.

Työvoimaviranomaisten tulee koulutuksen suunnittelua ja hankkimista varten ennakoida ja selvittää työvoiman tarjonnan ja kysynnän määrällisiä ja laadullisia muutoksia sekä seurata muun ammatillisen koulutuksen kehitystä. Tämän lisäksi työvoimapiirin toimisto laatii

vuosittain koulutustarpeisiin perustuvan työvoimapolitiittisen aikuiskoulutussuunnitelman.

Työministeriön tulee antaa koulutushankintojen suuntaamista ja kehittämistä varten ohjeita, joiden avulla voidaan edistää hankittavan koulutuksen kohdentumista työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaisella tavalla.

7 §

Koulutuksen yleiset hankintaperusteet

Työvoimaviranomaisten tulee tarjolla olevia koulutusmahdollisuuksia ja -vaihtoehtoja käyttämällä pyrkiä sellaisiin työvoiman ammatillisia valmiuksia parantaviin koulutushankintoihin, jotka edistävät työttömien pysyväisluonteista työllistymistä tai jotka vähentävät työttömäksi joutumisen uhkaa.

Lisäksi työvoimaviranomaisten tulee hankkia koulutusta, joka edistää työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaista työvoiman liikkuvuutta sekä työvoiman saatavuutta työvoimapula-aloilla.

3 luku

Opiskelijat

8 §

Opiskelijavalinnan yleiset edellytykset

Opiskelijaksi voidaan valita koulutukseen ja koulutettavaan ammattiin tai tehtävään soveltuvia henkilöitä. Opiskelijoina koulutukseen valittaessa on lisäksi voimassa, mitä asianomaisen koulutuksen yleisistä pääsyedellytyksistä on erikseen säädetty.

Koulutukseen valittavan tulee ennen koulutuksen alkamista olla 20 vuotta täyttänyt, jollei asetuksella toisin säädetä.

9 §

Opiskelijavalinnasta päättäminen

Opiskelijoiden valitsemisesta koulutukseen päättää työvoimaviranomainen.

Työministeriö antaa tarvittaessa määräyksiä opiskelijoiden valintamenettelystä.

10 §

Opiskelijan velvollisuudet

Koulutukseen valitun opiskelijan tulee sään-

nöllisesti osallistua koulutus- tai opetussuunnitelman mukaiseen koulutukseen.

Jos opiskelija on ollut poissa koulutus- tai opetussuunnitelman mukaisesta koulutuksesta siten, ettei hän ilmeisesti kykene hyväksyttävästi suoriutumaan suunnitelman mukaisista opinnoista tai hän on muutoin olennaisesti laiminlyönyt opiskeluaan, koulutus on katsottava keskeytyneeksi.

Päätöksen koulutuksen keskeyttämisestä tekee koulutuspalvelujen tuottaja. Jos koulutuksen järjestäjä ei ole julkisen valvonnan alainen koulutuspalvelujen tuottaja, päätöksen koulutuksen keskeyttämisestä tekee kuitenkin työvoimaviranomainen. Opiskelijalle on ennen päätöksen tekemistä varattava tilaisuus selvitöksen antamiseen asiasta. Koulutuspalvelujen tuottajan on viipymättä ilmoitettava päätöksestään asianomaiselle työvoimaviranomaiselle.

Koulutuksen keskeyttämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

4 luku

Koulutushankinnat

11 §

Rahoitus

Tässä laissa tarkoitettua koulutusta hankitaan valtion tulo- ja menoarviossa työministeriön hallinnonalan pääluokassa koulutuksen hankkimista varten osoitetulla määrärahalla.

Koulutus hankitaan rahoittamalla se kokonaan 1 momentissa tarkoitettulla määrärahalla, jollei jäljempänä toisin säädetä.

12 §

Suhde muuhun valtion rahoitukseen

Hankittaessa koulutusta ammatilliselta aikuiskoulutuskeskukselta otetaan koulutuksen hintaa määriteltäessä vähennyksenä huomioon ammatillisista aikuiskoulutuskeskuksista annettussa laissa (/) tarkoitettuja valtionavustuksia vastaava osuus koulutuksen hankintakustannuksista. Vastaavasti otetaan vähennyksenä huomioon ammatillisten kurssikeskusten muuttumisesta ammatillisiksi aikuiskoulutuskeskuksiksi annetussa laissa (/) tarkoitettuja valtion korvauksia ja valtionavustuksia vastaava osuus.

Mitä 1 momentissa on säädetty koulutuksen hankintahinnan määrittelystä, sovelletaan vas-

taavasti myös muulta koulutuspalvelujen tuottajalta hankittavaan koulutukseen, johon suoritetaan erikseen valtionosuutta tai -avustusta.

13 §

Koulutuksen yhteishankinta

Jos tarkoituksena on hankkia koulutusta määrätyn yrityksen tai muun yhteisön (työnantaja) tarpeisiin sen palveluksessa oleville tai sen palvelukseen tuleville työntekijöille, koulutushankinta voidaan 11 §:n 2 momentista poiketen suorittaa myös siten, että asianomainen työnantaja osallistuu koulutuksen rahoittamiseen yhdessä työvoimaviranomaisen kanssa (koulutuksen yhteishankinta).

Yhteishankintoja voidaan suorittaa tarkoitukseen valtion tulo- ja menoarviossa osoitetun hankintamäärärahan rajoissa.

14 §

Koulutuksen hankintasopimus

Koulutuksen hankkimisesta sovitaan työvoimaviranomaisen ja koulutuspalvelujen tuottajan välisellä kirjallisella sopimuksella. Jos koulutus hankitaan yhteishankintana, sopimuksen osallisena on myös asianomainen työnantaja.

Hankintasopimuksessa sovitaan koulutuksen tavoitteista, sisällöstä, kestosta, ajoituksesta, koulutukseen osallistuvista opiskelijoista, koulutuksen hinnasta sekä muista tarpeellisista koulutuksen toteuttamiseen ja järjestämiseen liittyvistä seikoista. Koulutuksen yhteishankintaa käytettäessä sopimuksessa on lisäksi määriteltävä työnantajan maksuosuus.

Koulutus voidaan sopia toteutettavaksi tai aloitettavaksi joko sopimuksentekovuonna tai sitä seuraavina kalenterivuosina valtion tulo- ja menoarvion rajoissa.

Sopimuksen tekemistä edeltävästä hankintaja tarjousmenettelystä säädetään asetuksella. Lisäksi työministeriö voi vahvistaa koulutushankintoja koskevia yleisiä hankintaehtoja.

5 luku

Opintososiaaliset etuudet

15 §

Oikeus koulutustukeen

Koulutustuki maksetaan perustukena tai ansiotukena.

Opiskelijalla on jäljempänä mainituin edellytyksin oikeus perustukeen. Perustukea ei makseta siltä ajalta, jolta opiskelijalla on oikeus saada ansiotukea.

Opiskelijalla on oikeus ansiotukeen, jos hän on työttömyysturvalain 16 §:n mukaan oikeutettu ansioon suhteutettuun päivärahaan. Ansiotuen ansio-osan saamisen edellytyksenä on lisäksi, että:

- 1) opiskelija on työtön tai lomautettu;
- 2) hänen työaikaansa on lyhennetty työttömyysturvalain 17 ja 18 §:ssä tarkoitettulla tavalla taikka työsopimuslain 39 a §:n mukaisesti;
- 3) hän tekee työttömyysturvalain 19 §:n mukaista osa-aikatyötä tai 21 §:n mukaista sivutyötä; tai
- 4) hän on työttömyysuhan alainen.

16 §

Täysimääräinen koulutustuki

Täysimääräinen perustuki on työttömyysturvalain 22 §:n 1 momentissa tarkoitettun peruspäivärahan suuruinen. Täysimääräinen ansiotuki muodostuu perusosasta ja ansio-osasta siten kuin työttömyysturvalain 20 §:ssä, 21 §:n 1 momentissa ja 23 §:ssä on ansioon suhteutusta päivärahasta säädetty.

Koulutustukea korotetaan lapsikorotuksella siten kuin työttömyysturvalain 24 §:ssä on säädetty.

17 §

Muut etuudet

Opiskelijalle maksetaan koulutustuen lisäksi erityistukea hänen perheensä suuruuden ja taloudellisten olosuhteiden perusteella, jos:

- 1) hänellä on huollettavanaan vähintään neljä lasta; tai
- 2) hänellä on huollettavanaan kolme lasta ja hänen sekä hänen puolisonsa yhteenlasketut veronalaiset tulot kuukaudessa koulutustuki mukaanluettuna ovat enintään työttömyysturvalain 22 §:n 1 momentissa ja 24 §:ssä tarkoitettun suurimman korotettun päivärahan määrä kaksinkertaisena.

Erityistuen määrä on neljäsosa työttömyysturvalain suurimman korotettun peruspäivärahan määrästä.

Lisäksi opiskelijalle maksetaan korvausta koulutusaikaisista matka- ja muista ylläpito-

kustannuksista siten kuin asetuksella säädetään (ylläpitokorvaus).

18 §

Vähennetty koulutustuki

Opiskelijan koulutusaikana päätoimesta saama palkka tai muu työtulo otetaan koulutustukea maksettaessa huomioon siten kuin työttömyysturvalain 21 §:n 2 ja 3 momentissa on sivutyötulosta säädetty.

Opiskelijan koulutusaikana saama lakisääteinen etuus, sivutyön palkka sekä muu työtulo ja osa-aikatyön palkka vähennetään koulutustuesta, jonka hän muuten saisi, siltä osin kuin etuus, palkka tai työtulo ylittää kuukautta kohti lasketun työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan ja suurimman lapsikorotuksen määrän. Tällöin ei kuitenkaan oteta huomioon niitä sosiaalietuuksia, joita työttömyysturvalain 27 §:n mukaan ei vähennetä työttömyyspäivärahasta.

Jos opiskelija saa ansiotukea, tehdään 2 momentissa tarkoitettu vähennys ensisijaisesti ansiotuen perusosasta.

Muutettaessa 2 momentissa tarkoitettua kuukautta kohti laskettua etuutta päiväetuudeksi tai päinvastoin katsotaan kuukauteen sisältyvän 21,5 päivää.

19 §

Koulutustuen saamisen rajoitukset

Koulutus- ja erityistukeen ei ole oikeutta opiskelijalla, joka saa sairausvakuutuslain (364/63) mukaista päivärahaa.

20 §

Tuki ulkomailla opiskeleville

Suomen viranomaisen ulkomailta hankkimaan koulutukseen tai muun pohjoismaan viranomaisen asianomaisessa maassa järjestämään työllisyyttä edistävään koulutukseen osallistuvalla opiskelijalla voidaan maksaa tämän lain mukaiset opintososiaaliset etuudet.

21 §

Etuuden hakeminen

Perustukea ja siihen liittyviä muita etuuksia on haettava kirjallisesti kansaneläkelaitoksen vakuutuspiirin paikallistoimistolta, jonka alueella opiskelijalla on varsinainen asunto ja

koti. Ansiotukea ja siihen liittyviä muita etuuksia on haettava kirjallisesti asianomaiselta työttömyyskassalta.

Hakemukseen on liitettävä työvoimaviranomaisen ilmoitus koulutukseen valitsemisesta.

Jos hakemus koskee ansiotuen myöntämistä 15 §:n 3 momentin 4 kohdassa tarkoitetulla edellytyksellä, hakemukseen on lisäksi liitettävä työvoimaviranomaisen ilmoitus tämän edellytyksen täyttymisestä.

22 §

Päätös

Etuuden myöntämisestä, epäämisestä ja takaisinperinnästä on annettava hakijalle kirjallinen päätös.

23 §

Muutoksenhaku

Joka on tyytymätön tämän lain mukaista etuutta koskevaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta työttömyysturvalautakunnalta kirjallisella valituksella viimeistään 30 päivän sen päivän jälkeen, kun valittaja on saanut tiedon päätöksestä.

Työttömyysturvalautakunnan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta vakuutus oikeudelta 1 momentissa säädettyllä tavalla ja siinä säädettyssä ajassa päätöksestä tiedon saatuaan.

Jollei valittaja muuta näytä, katsotaan hänen saaneen tiedon 1 ja 2 momentissa tarkoitusta päätöksestä seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on postitettu hänen ilmoittamallaan osoitteella.

Kansaneläkelaitoksen paikallistoimiston päätöksestä tehty valitus on toimitettava asianomaiseen paikallistoimistoon ja työttömyyskassan päätöksestä tehty valitus asianomaiseen työttömyyskassaan. Paikallistoimiston ja työttömyyskassan on viipymättä lähetettävä valituskirjelmä ja asian käsittelyssä kertyneet asiakirjat lausuntoineen muutoksenhakuelimelle.

Kansaneläkelaitoksen paikallistoimiston, työttömyyskassan ja vastaavasti työttömyysturvalautakunnan päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

24 §

Etuuden maksaminen

Etuudet maksetaan enintään viideltä päivältä kalenteriviikossa koulutuksen alkamisesta lukien. Etuuksia ei kuitenkaan ilman erityisen painavaa syytä makseta pitemmältä kuin kolmen kuukauden ajalta ennen tuen hakemista. Etuuksien maksamisesta on lisäksi voimassa, mitä työttömyysturvalain 44 §:ssä on työttömyyspäivärahan maksamisesta säädetty.

Edellä 20 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen osallistuvalla voidaan ylläpitokorvausta mak-
saa enintään seitsemältä päivältä kalenteriviikossa.

25 §

Etuuden maksamisen lakkauttaminen

Etuuksien maksaminen lakkautetaan siitä päivästä lukien, jona opiskelija on keskeyttänyt koulutuksen tai koulutus on päätetty keskeyttää. Työvoimatoimiston on viipymättä ilmoitettava kansaneläkelaitoksen paikallistoit-
mistolle tai työttömyyskassalle koulutuksen keskeyttämisestä.

Jos koulutus järjestetään jaksotettuna erillisiin kokonaisuuksiin siten, että koulutusjaksot eivät liity yhdenjaksoisina toisiinsa, etuuksia ei makseta koulutusjaksojen väliseltä ajalta.

6 luku

Erinäisiä säännöksiä

26 §

Koulutustuen periminen eräissä tapauksissa

Jos opiskelija on saanut koulutustukea samalta ajalta, jolta hänelle myönnetään takautuvasti sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa, tapaturmavakuutuslain (608/48) mukaista päivärahaa tai tapaturmaeläkettä taikka työttömyysturvalain 45 §:n 1 momentissa tarkoitettua eläkettä, kansaneläkelaitoksen paikallistoit-
misto ja työttömyyskassa saavat periä tältä ajalta perusteettomasti maksetun määrän takautuvasti suoritettavasta eläkkeestä tai päivärahasta. Lisäksi koulutustuen perimisestä on voimassa, mitä työttömyysturvalain 45 §:n 2, 3 ja 5 momentissa on säädetty.

27 §

Opiskelijavalintojen maksuttomuus

Opiskelijavalintatilaisuudet ja niihin liittyvät soveltuvuuskokeet ovat koulutukseen hakijoille maksuttomia.

Hakijalle myönnettävistä etuuksista, jotka kohdistuvat aikaan ennen koulutuksen alkamista, säädetään asetuksella.

28 §

Etuuden ulosmittaus ja takaisinperintä

Perustukea, erityistukea ja ylläpitokorvausta ei saa ulosmitata.

Tämän lain mukaisen etuuden takaisinperinnästä on voimassa, mitä työttömyysturvalain 31 §:ssä on säädetty.

29 §

Etuuden veronalaisuus

Ylläpitokorvaus sekä 27 §:n mukaiset etuudet eivät ole veronalaista tuloa.

30 §

Opintososiaalisten etuuksien rahoitus

Perustuki, lapsikorotukset, ansiotuen perusosa ja erityistuki sekä ylläpitokorvaukset maksetaan valtion varoista tulo- ja menoarviossa työministeriön hallinnonalan pääluokassa tar-
koitukseen osoitetulla määrärahalla. Ansiotuen ansio-osan rahoituksesta säädetään työttömyyskassalaissa.

Valtion on suoritettava kansaneläkelaitokselle ja asianomaisille työttömyyskassoille kuukausittain ennakkoa siten, että ennakkojen määrä vastaa valtion sinä vuonna suoritettavaksi arvioitua määrää ja että ennakot ovat riittävät menojen kattamiseen jokaisena kuukautena. Valtion rahoituksen suorittamisesta ja maksamisen menettelystä säädetään asetuksella.

Tämän lain mukaisesta toiminnasta kansaneläkelaitokselle aiheutuvat hallintokulut luet-
taan sen hallintokustannuksiksi. Työttömyyskassalle aiheutuviin hallintokuluihin kohdistu-
vana valtionosuutena maksetaan 0,35 prosenttia kassan viimeksi kuluneen kalenterivuoden aikana maksamista opintososiaalisista etuuksista.

31 §

Tiedonsaantioikeus

Työvoimaviranomaisella sekä sosiaali- ja terveysministeriöllä on oikeus saada kansaneläkelaitokselta, työttömyyskassoilta ja koulutuspalvelujen tuottajilta opintososiaalisia etuuksia koskevassa valvonnassa ja niiden kehittämisessä tarvittavia tietoja.

32 §

Työttömyysturvalain soveltaminen

Jollei tästä laista muuta seuraa, sovelletaan koulutustukeen ja sitä koskevaan asiaan lisäksi mitä työttömyysturvalain 28 §:n 6 momentissa, 29 §:n 1 momentissa, 32, 36, 36 a ja 39 §:ssä, 42 §:n 2—5 momentissa, 43, 43 a ja b §:ssä sekä 46 §:ssä on työttömyyspäivärahasta ja työttömuusturva-asiasta säädetty. Mitä 43 §:ssä on säädetty sosiaali- ja terveysministeriöstä koskee myös työministeriötä.

33 §

Opintososiaalisia etuuksia koskevat määräykset ja ohjeet

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa yhdenmukaisen käytännön aikaansaamiseksi yleiset määräykset opintososiaalisten etuuksien myöntämis- ja maksamisenmenettelystä kansaneläkelaitokselle ja työttömyyskassoille.

Kansaneläkelaitos antaa paikallistoimistoil-

leen tarkemmat ohjeet etuuksien maksamisenmenettelystä.

34 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

7 luku

Voimaantulo

35 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1991.

Lakia sovelletaan koulutus- ja erityistukeen, joka kohdistuu aikaan lain voimaantulosta alkaen.

Siltä osin kuin ennen lain voimaantuloa myönnetty koulutustuki, lisätuki ja erityistuki kohdistuvat lain voimassaoloaikaan, se muunnetaan tämän lain mukaiseksi etuudeksi.

Jos henkilö lain voimaan tullessa saa koulutus-, lisä- tai erityistukea aikaisemman lain perusteella, maksetaan hänelle, niin kauan kuin koulutus jatkuu, tämän lain mukaista koulutus- ja erityistukea vähintään aikaisempien etuuksien suuruisena.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 23 päivänä helmikuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Työministeri *Matti Puhakka*

